

Univerzita Pardubice

Fakulta filozofická

Armáda České republiky: Motivace sloužit vlasti

Bakalářská práce

2022

Anna Černá

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2020/2021

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Anna Černá**
Osobní číslo: **H19237**
Studijní program: **B0314A250013 Sociální a kulturní antropologie**
Téma práce: **Armáda České republiky: Motivace sloužit vlasti**
Zadávací katedra: **Katedra sociální a kulturní antropologie**

Zásady pro vypracování

Bakalářská práce se bude zabývat motivací vstupu do Armády České republiky z pohledu mužů. V rámci terénního výzkumu budou zkoumány hlavní motivační faktory vojáků z povolání, které hrají roli jak při rozhodování o vstupu do AČR, tak při výkonu práce pod přísahou. Práce se zaměří na hodnoty ozbrojených sil, jak je vojáci sdílejí a dodržují a jak se v rámci těchto mravních hodnot projevuje národní identita jednotlivce. Výzkumnou otázkou je, zda je služba v armádě pouze zaměstnání nebo je to služba spojená s ideály. Hlavním cílem bakalářské práce je zjistit, zda vojáci z povolání mají své zaměstnání spojené s vyššími ideály a hodnotami nebo zda je služba vlasti brána jako běžná práce. Data budou získána prostřednictvím rozhovorů s vojáky z povolání, a to v rámci jedné skupiny přátel. Polostrukturované rozhovory budou vedeny i s blízkými osobami vojáků z povolání, aby byla získána odlišná perspektiva. Teoretický rámec práce bude tvořit kodex etiky vojáka a teorie nacionalismu a jeho vliv na identitu jednotlivých vojáků z povolání. Metodologicky bude zkoumána proměna identity vojáka v průběhu strukturovaného výcviku skrze přechodový rituál. Dále se v práci promítne Goffmanův dramaturgický přístup skrze sociální role zkoumaných. V poslední řadě je práce zaměřena na motivační faktory, které ovlivňují rozhodování sloužit vlasti.

Rozsah pracovní zprávy:
Rozsah grafických prací:
Forma zpracování bakalářské práce: **elektronická**

Seznam doporučené literatury:

- Červínková, H. 2006. *Playing Soldiers in Bohemia: An ethnography of NATO membership*. Praha: Set Out.
- Faltýnek, D. 2015. *Příručka vojáka ČR*. Vyškov: Centrum doktrín VeV –VA Vyškov.
- Gellner, E. 2003. *Nacionalismus*. Praha: CDK.
- Holý, L. 2010. *Malý český člověk a složitý český národ*. Praha: SLON.
- Goffman, E. 1999. *Všichni hrajeme divadlo: Sebe prezentace v každodenním životě*. Praha: Nakladatelství Studia Ypsilon.
- Nakonečný, M. 1996. *Motivace lidského chování*. Praha: Academia.
- Novotná, H., O. Špaček, M. Šlovíčková Jantoulová. 2020. *Metody výzkumu v sociálních vědách*. Praha: FHS UK.
- Turner, V. W. 2004. *Průběh rituálů*. Brno: Computer Press.

Vedoucí bakalářské práce: **PhDr. Adam Horálek, Ph.D.**
Katedra sociální a kulturní antropologie

Datum zadání bakalářské práce: **31. března 2021**
Termín odevzdání bakalářské práce: **31. března 2022**

---

doc. Mgr. Jiří Kubeš, Ph.D.
děkan

PhDr. Tomáš Boukal, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 19. listopadu 2021

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Beru na vědomí, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a směrnicí Univerzity Pardubice č. 7/2019 Pravidla pro odevzdávání, zveřejňování a formální úpravu závěrečných prací, ve znění pozdějších dodatků, bude práce zveřejněna prostřednictvím Digitální knihovny Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne 31. 3. 2022

Anna Černá

Poděkování

Touto cestou bych chtěla poděkovat vedoucímu své bakalářské práce PhDr. Adamu Horálkovi, Ph.D. za odborné vedení, cenné rady a věnovaný čas.

Dále bych chtěla poděkovat všem mým informantům, kteří se s ochotou účastnili výzkumu a věnovali svůj čas pro jeho realizaci.

ANOTACE

Bakalářská práce se zabývá motivací vstupu do Armády České republiky z pohledu mužů. V rámci terénního výzkumu jsou zkoumány hlavní motivační faktory vojáků z povolání, které hrají roli jak při rozhodování o vstupu do AČR, tak při výkonu práce pod přísahou. Práce se zaměřuje na hodnoty ozbrojených sil, jak je vojáci sdílejí a dodržují a jak se v rámci těchto mravních hodnot projevuje národní identita jednotlivce. Neoddělitelnou částí práce jsou motivační faktory, které ovlivňují rozhodování sloužit vlasti.

Výzkumnou otázkou je, zda je služba v armádě pouze zaměstnání nebo je to služba spojená s ideály. Hlavním cílem bakalářské práce je zjistit, zda vojáci z povolání mají své zaměstnání spojené s vyššími ideály a hodnotami nebo zda je služba vlasti brána jako běžná práce.

Data jsou získána prostřednictvím polostrukturovaných rozhovorů s vojáky z povolání, a to v rámci jedné skupiny přátel. Metodologicky je zkoumaná proměna identity vojáka v průběhu strukturovaného výcviku skrze přechodový rituál. Teoretický rámec práce tvoří kodex etiky vojáka a teorie nacionalismu a jeho vliv na identitu jednotlivých vojáků z povolání. Dále se v práci promítá Goffmanův dramaturgický přístup skrze sociální role zkoumaných.

KLÍČOVÁ SLOVA

Armáda České republiky, vojáci, motivace, nacionalismus, přechodové rituály, změna rolí

TITLE

The Czech Army: Motivation to Serve the Country

ANNOTATION

The bachelor thesis focuses on the motivation of men entering the Army of the Czech Republic (ACR). The scope of the terrain research analyzes the motivating factors of professional soldiers in terms of the decision making process for joining the ACR and the work performance under the oath of enlistment.

The thesis further focuses on the adherence and sharing of the values of armed forces, as well as how the national identity of an individual is reflected in them. The key question of the research seeks an answer if military service is perceived as an occupation or it is associated with ideals. The main objective is then to determine whether professional soldiers associate their occupation with higher ideals and moral values or the service to the nation is perceived as a regular job.

The data were obtained from the semi-structured interviews with the professional soldiers within a group of friends. The theoretical scope of the thesis is based on the Military Code of Conduct and the theory of nationalism impacting the identity of the professional soldiers. The transformation of a soldier's identity during the structured army practice is methodologically analyzed as a rite of passage. Further, the Goffman dramaturgical approach is reflected in the social roles of the researched subjects. Lastly, the thesis focuses on the motivating factors impacting the decision to serve their country.

KEYWORDS

Czech Army, soldiers, motivation, nationalism, rites of passage, changing roles

Obsah práce

Úvod.....	9
1. Metodologie	11
1.1 Cíl práce.....	12
1.2 Výzkumné otázky	13
1.3 Informanti a polostrukturované rozhovory	13
1.4 Nezúčastněné pozorování	15
1.5 Reflexe výzkumu	17
1.6 Etická rizika	18
2. Motivace vstupu do AČR.....	20
3. Jakého vojáka chce AČR mít?	23
3.1 Vojenský výcvik jako přechodový rituál.....	23
3.1.1 Jak se buduje role vojáka	24
3.1.2 Vojenská přísaha	25
3.2 Nacionalismus a vliv národní identity	27
3.2.1 Symbol vlastenectví	28
3.2.2 Koncept českého vojáka.....	30
3.2.3 Kodex etiky vojáka z povolání.....	31
3.3 Goffmanova teorie divadla	33
3.3.1 Voják jako herec.....	34
3.3.2 Role přátelství	35
3.4 Shrnutí	35
4. Závěr.....	38
Seznam literatury.....	40
Seznam příloh.....	43

Úvod

Téma pro svou bakalářskou práci jsem zvolila z prostředí armády, jelikož je mi velmi blízké a s armádou mám částečně zkušenosti. Sama jsem totiž byla přijata na Univerzitu obrany a mým cílem bylo stát se vojákem z povolání. Nakonec jsem se rozhodla se touto cestou nevydat a své působení jsem ukončila během vojenského výcviku, jehož úspěšné absolvování bylo předpokladem pro nástup do samotného studia. V rámci několika týdnů během vojenského výcviku jsem měla možnost poznat, co obnáší stát se vojákem. I přesto, že jsem se rozhodla svou cestu v tomto oboru (prozatím) ukončit, chtěla jsem využít své nabyté zkušenosti, a proto se téma této bakalářské práce zaměřuje na perspektivu života vojáků pod přísahou.

Stát se vojákem z povolání není snadné. Než se uchazeč stane vojákem z povolání, musí projít poměrně náročným procesem. Už tento samotný proces prověří, zda je uchazeč vhodným kandidátem k vojenské profesi. Vše začíná lékařskou prohlídkou a psychologickým vyšetřením ve vojenské nemocnici. Pokud uchazeč úspěšně projde lékařským vyšetřením, čeká ho fyzické přezkoušení, které je na každém útvaru lehce odlišné, v závislosti na typu bojového nasazení. Tím, že voják zvládne vstupní testy, je povolán na kurz základní přípravy do Vyškova, kde se učí novým dovednostem, přichází vojenský dril a disciplína. Ve Vyškově voják přijímá novou identitu, která je budována na základě kodexu etiky vojáka. Ctít vojenské hodnoty a slova přísahy, chovat se důstojně, být si vědom svých povinností k obraně státu, takový by měl být voják Armády České republiky (AČR).

V bakalářské práci se budu zabývat tím, jaké motivační faktory ovlivňují vstup do AČR. Samotnou motivaci budu zkoumat skrze skupinu přátel, a to z pohledu mužů z logistického praporu v Pardubicích. Hlavním cílem je zjistit, zda vojáci z povolání mají své zaměstnání spojené s vyššími ideály a hodnotami nebo zda je služba vlasti brána jako běžná práce. Zajímá mě, jak dochází k budování národní identity, a jak armáda ovlivňuje identitu jednotlivce.

V práci jsem se snažila o to, abych striktně neoddělovala teoretické a metodologické části od těch praktických částí z terénu, a proto jsou tyto části práce značně propojené. Tím podle mého soudu názorněji představují studované téma. Bakalářská práce se skládá v podstatě ze tří částí. V první části představím metody výzkumu, průběh celého výzkumu a seznámení se s fungováním AČR, logistickým praporem a informanty. V druhé části se zabývám hlavními motivačními faktory, které ovlivňují vstup do AČR. A v poslední řadě rozebírám tři teoretické přístupy formující identitu vojáka, jedná se o přechodový rituál, teorii nacionalismu a Goffmanův dramaturgický přístup.

Teorie přechodového rituálu podle Arnolda van Gennepa a jeho pozdějšího následovníka V. Turnera umožňuje analyzovat cestu vojáka z civilního života do života vojenského, kde klíčovou roli hraje vojenský výcvik, který je přechodem mezi „civilem a gumárnou“. Při vstupu do armády má voják povinnost plnit kodex etiky vojáka a k němu se zavazuje i v rámci slavnostního ceremoniálu – vojenské přísahy. Těmito kroky dochází k formování národní identity, projevuje se vlastenectví, které hraje roli ve vnímání vyšších hodnot v rámci zkoumané profese.

Každý z nás je herec, všichni hrajeme divadlo, obecnstvo se mění a my si vybíráme role a k nim příslušné kostýmy, které jsou vhodné pro dané sociální prostředí (Goffman 1999). Vojenská uniforma slouží k odlišení role, jak moc ale dochází ke změně sociálních rolí u informantů představí poslední kapitola a dramaturgický přístup Ervinga Goffmana, z pohledu role vojáka a role kamaráda.

Jednotlivé kapitoly rozebírají faktory ovlivňující identitu vojáka a na tomto podkladu vzniká jakýsi obraz „správného vojáka“. Jakého vojáka chce armáda mít a jakého ve skutečnosti má, shrnu v závěru prostřednictvím zmíněných teoretických přístupů a pokusím se představit charakteristiku „správného vojáka“ z pohledu samotných informantů.

1. Metodologie

Má práce pozoruje skupinu přátel, kterou tvoří vojáci z povolání. Sběr informantů probíhal metodou sněhové koule (snow-ball effect). Tato metoda je založena na principu, kdy do výzkumu je zahrnuta jedna nebo více osob, se kterými jsme jako výzkumníci v kontaktu (prvotní kontakt). Další osoby jsou do výzkumu „nabalovány“ na základě jejich doporučení a zprostředkování kontaktu (Toušek 2012:58-59). V takovém případě byl můj prvotní kontakt informant Honza, který je můj dlouholetý kamarád a díky tomu jsem se dostala přímo k jeho skupině přátel. Informantů bylo celkem šest ve stejné věkové kategorii 25–28 let.

Sběr dat jsem zahájila právě tím, že jsem se setkala se všemi šesti informanty na místě, které si sami vybrali, aby bylo pro ně příjemné. Tímto jsem se osobně seznámila s jednotlivými informanty a zahájila rozhovor formou focus groups. „Hlavní přednost focus groups spočívá právě v možnosti sledovat, jak funguje skupinová dynamika při utváření a prosazování sdílených významů“ (Zandlová 2019:332). Skupinový rozhovor probíhal v poklidné rovině, nedocházelo k žádným nerovnostem, každý z informantů měl možnost vyjádřit se k dané otázce, probíhala i skupinová debata, sdílení názorů a postojů k problematice. „Zkušenosti ukazují, že při dobře vedené skupinové diskusi se uvolňují racionalizační schémata a psychické zábrany a diskutující snadněji odhalují své postoje a způsoby jednání, své myšlenky a pocity v běžném životě“ (Hendl 2008:182). Tato fáze byla však úvodní, pro získání lepší orientace v jejich zaměstnání a pro vytvoření charakteristiky jednotlivých informantů. Rozhovor trval přes dvě hodiny a jeho následná transkripce byla jedna z nejtěžších, jelikož zde bylo potřeba se dobře orientovat v jednotlivých hlasech informantů v záznamu.

Hlavním zdrojem dat jsou však v mém výzkumu polostrukturované rozhovory. Jedná se o rozhovor, který se vyznačuje již připraveným souborem otázek nebo konkrétních témat, kdy není nutné striktně dodržovat jejich pořadí. V průběhu rozhovoru lze otázky upravovat podle situace (Reichel 2009:111). Polostrukturované rozhovory jsem vedla neformálně se všemi šesti informanty. Na každý můj individuální rozhovor jsem si připravila soubor otázek, které byly jak aplikovatelné na každého informanta, tak i pár osobních, konkrétních otázek. To mi umožnilo nahlédnout více do hloubky daného tématu a vytvořit si důvěru, získat otevřenost informanta. „V kvalitativním rozhovoru nám tedy jde o to, porozumět perspektivě dotazovaných a významům, které přikládají žitému světu“ (Zandlová 2019:318). Tento formát bylo nutné si předem naplánovat, jelikož je obecně časově náročný.

V prvé řadě jsem musela oslovit své informanty, domluvit se na schůzce, vytvořit si soubor otázek. Poté následovalo samotné setkání, informovaný souhlas a nahrávání rozhovoru. Výzkumné téma je mi velmi blízké a v rámci jednotlivých setkání jsem si s informanty popovídala i o vedlejších tématech, které nebyly klíčové pro můj výzkum. Tomu pak odpovídal časový úsek z mého záznamníku. Většina rozhovorů trvala jednu až tři hodiny, v takovém případě přepisování nahrávky trvalo opravdu několik hodin.

Chování informantů jsem pozorovala v jejich přirozeném prostředí. Neúčastnila jsem se zkoumaného dění, ale pozorovala a zapisovala ho. Metoda nezúčastněného pozorování závisí na pochopení zkoumaného problému v celé jeho komplexnosti (Heřmanský 2019:386). Jelikož jsem terénní výzkum realizovala na pracovišti logistického pluku, naskytla se mi možnost setkat se i s jinými informanty, se kterými jsem vedla konverzaci na základě svého tématu. Jednalo se však o nestrukturovaný rozhovor, během pozorování. „Otázky nejsou předem dány, vznikají během přirozené komunikace s informantem, takže někdy ani nemusí vědět, že je objektem výzkumného zájmu. Rozhovor reflektuje osobnost i aktuální situaci informanta a nesmírnou výhodou je tu míra spontaneity výpovědi“ (Reichel 2009:110). Úskalí v této metodě nacházím v tom, že nelze výstupy nahrávat pro pozdější zpravování, ale je nutné si hned vše zapisovat, pamatovat si to důležité.

Soukup píše, že antropolog by si měl zaznamenávat vše, co považuje za důležité a vést si tak terénní poznámky (Soukup 2014:90). Veškeré své pozorování jsem tedy zapisovala do terénního deníku, v němž jsem mimo jiné měla zapsané již zmíněné nestrukturované rozhovory, které mi posloužily jako další kvalitní zdroj dat.

1.1 Cíl práce

Hlavním cílem bakalářské práce je zjistit, zda vojáci z povolání mají své zaměstnání spojené s vyššími ideály a hodnotami (služba vlasti), anebo je bráno jako běžná práce. Práce se zaměřuje na hlavní motivační faktory ovlivňující vstup do AČR i samotný výkon práce pod přísahou. Pomocí kvalitativního výzkumu jsem získala data k následné interpretaci teoretických přístupů. Jedná se o teorii nacionalismu, přechodové rituály a Goffmanův dramaturgický přístup. Hlavní metodou výzkumu jsou polostrukturované rozhovory, které umožňují pozorovat změnu sociálních rolí informantů v průběhu terénního výzkumu, a tím se přiblížím k závěrečnému shrnutí – jakého vojáka chce Armáda České republiky mít.

1.2 Výzkumné otázky

Moje výzkumná otázka se snaží nalézt odpověď, zda je služba v armádě pouze zaměstnání nebo je to služba spojená s ideály. Dále rozděluji toto téma do tří pomocných výzkumných otázek:

pomocné výzkumné otázky:

1. Jaké jsou motivace a dopady vstupu do AČR?

Zajímá mě, jaké jsou hlavní motivační faktory vstupu do AČR. Znalost motivace vstupu do AČR umožní sledovat určitý přechod z „normality“ do „jiného stavu“, a to skrze přechodové rituály. Hlavním cílem této výzkumné otázky je zjistit, zda přechod od „civilu“ k „vojenské službě“ má vliv na to, jak informanti vnímají svou práci. Zda došlo přechodovým rituálem k internalizaci jistých hodnot a idejí, které zaměstnání proměňují ve službu vlasti.

2. Jaký má vliv na identitu jednotlivce služba v armádě?

Koncepce armády ovlivňuje identitu jednotlivce, ta se buduje na základě etického kodexu vojáka. Voják má zároveň služební povinnosti vůči státu, které formují národní identitu. Národní sebevědomí u vojáka může být ovlivněno i účastí na zahraniční misi. Tím, že je voják nasazen k plnění speciálního úkolu, se zvyšuje atraktivita služby a míra národní identity. Budu se tedy zabývat tím, jak moc jsou informanti hrdí na to, že jsou zaměstnanci Armády České republiky či jakou roli u nich hraje vlastenectví.

3. Jaké to je být v roli vojáka z povolání?

V poslední řadě používám teorii Goffmana – voják jako herec. Zde budu pozorovat jednotlivé role informantů, a to roli vojáka a roli kamaráda. Role vojáka je utvářena z vlastních životních zkušeností informantů, které zobrazují hraní několika sociálních rolí. Pokusím se nahlédnout do zákulisí života informantů a zjistit, jaké to je být vojákem z povolání. Zjistím, co jejich práce obnáší, jaké jsou rizika vojáka z povolání.

1.3 Informanti a polostrukturované rozhovory

Výzkum je zaměřený na skupinu přátel, kde společné zaměstnání hraje roli hlavního pojítka. Informanti jsou vojáci z povolání a slouží na útvaru v Pardubicích. Všichni informanti žijí v Pardubicích, alespoň po dobu své pracovní služby. U armády však bývá zvykem umisťovat vojáky na útvary daleko od jejich bydliště, a mí informanti nejsou výjimkou. Každý pochází z jiné části republiky, ale víceméně všichni zvolili pardubický útvar, aby se stali „logisty“.

Snažím se pozorovat pomyslné střídání sociálních rolí v pozorované skupině, kde každý má společné zájmy a povolání, avšak každý hraje jinou roli dle svého hierarchického postavení.

Předtím, než jsem zahájila jednotlivá setkání, jsem potřebovala své informanty poznat. S jedním z informantů se znám osobně, díky tomu jsem měla příležitost zaměřit svůj výzkum právě na specifickou skupinu. Můj zprostředkovatel Honza mi domluvil skupinové setkání spolu s dalšími jeho přáteli, tím jsem se dostala do jejich společnosti a mohla jsem zahájit první pozorování, které bylo klíčové.

Informanti jsou muži ve věkovém rozmezí 25-28 let, díky blízké věkové kategorii bylo i pro mě snadnější navázat neformální vztah a vytvořit si důvěru. Pro lepší orientaci své informanty krátce představím. Jména informantů jsou však změněna, a to s ohledem na zachování jejich částečné anonymity. Zprostředkovatelem byl tedy Honza, který je hodností četař¹ a vykonává funkci zástupce výkonného praporčíka roty. Michal, hodností nadporučík, zástupce velitele roty, byl můj hlavní informant, a to z hlediska jeho postavení. Zajišťoval mi přístup do terénu a umožnil mi přístup k informacím. Druhý nadporučík je Martin, též zástupce velitele, ale „na jiné rotě“. Dále Adam a Petr jsou poručíci na pozici velitelů čet. Poslední z party je Kuba, který byl v průběhu mého výzkumu povýšen z rotného na rotmistra a vykonává tak funkci zástupce velitele čety, kterou vede právě Petr.

Jednotlivá neformální individuální setkání probíhala většinou v barech či v restauracích. Místa jsem se snažila volit taková, aby obě strany byly spokojené. Při těchto setkáních jsem vedla polostrukturované rozhovory, kdy jsem si vždy předem ke každému jednotlivci vytvořila seznam otázek. Inspiraci jsem hledala již ve zmíněném prvním skupinovém setkání, abych se soustředila na konkrétní zajímavosti, a otázky tak byly osobnější. Informanti byli velmi otevření a měla jsem možnost i v některých případech nahlédnout do hloubky jejich životů. Osobní příběhy tvoří jeden z pohledů na zkoumanou problematiku, a proto si velmi cením neskutečné vstřícnosti informantů.

Nahrávky výstupů jsem prováděla na osobní mobilní telefon a následně zpracovala do textové formy. Informanti mi dali ústní souhlas s nahráváním a zpracováním jednotlivých rozhovorů. K dispozici mám 8 rozhovorů, jejichž obsah bude využit pro získání jednotlivých perspektiv informantů.

---

¹ viz příloha č. 1

1.4 Nezúčastněné pozorování

V rámci terénního výzkumu jsem měla možnost nahlédnout do prostoru jedné z rot. Tam jsem se podílela na nepřímé participaci. Pozorovala jsem běžný den roty pod dohledem velitele roty jakožto jednoho z informantů. Proběhlo několik formálních rozhovorů s dalšími vojáky pro lepší nadhled a orientaci jak na pracovišti, tak i v širším záběru na praporu. I přesto, že pracoviště bylo formální, vzhledem k postavení mých informantů, jsem měla možnost pozorovat i jeho neformální perspektivu.

Terénní výzkum probíhal v areálu 141. zásobovacího praporu v Pardubicích. Tento prapor je však podřízeným útvarům 14. pluku logistické podpory. „14. pluk logistické podpory [...] je součástí Pozemních sil AČR. Je určen k provádění přípravy, plánování, řízení a organizaci logistického zabezpečení pozemních sil při jejich rozvinutí a plnění úkolů mimo území republiky“ (14plogp.army.cz 2022). Prapor je rozdělen na několik segmentů, a tím je štáb, velitelská rota zásobovacího praporu a v poslední řadě celkem tři zásobovací roty. Mé pozorování bylo zaměřené na jednu konkrétní zásobovací rotu (pro zachování anonymity nebudu dále uvádět konkrétněji), jelikož většina informantů sídlí právě na této rotě.

Pro lepší orientaci bych představila v pořadí další vojenské jednotky. V Pardubicích se rota skládá až ze 120 vojáků a ta je tvořena třemi zásobovacími četami. Četa je už méně početná složka, tvoří ji přibližně 30 vojáků. Poté následuje družstvo do počtu 10 vojáků. Můžeme pokračovat ještě dále na sekce a týmy, ale pro pochopení dílčích rolí v rámci výzkumu je nezbytné porozumět základnímu dělení a sice rota, četa a družstvo.

Terénní výzkum na útvaru byl realizován během jednoho dne. Při plánování výzkumu, jsem si byla vědoma, že nebude jednoduché se na útvar dostat. Jednotlivé rozhovory lze domluvit na základě neformálního setkání, ale pozorování na pracovišti, do kterého je potřeba povolení, jelikož se jedná o vojenské prostředí, se mi nezdálo příliš reálné. Svou žádost jsem sdílela s informantem Michalem, který je zástupce velitele roty, a díky své funkci mi mohl pomoci. „Klíčový informátor je důležitým zdrojem informací v každé fázi zúčastněného a etnografického výzkumu. Jedná se o jedince, který zná výborně dané prostředí a dokáže své znalosti vyjádřit. Výzkumník se pomocí klíčového informátora dostává k informacím, jež by sám těžko získal“ (Hendl 2008:194). Konzultovala jsem s ním oficiální vstup na pracoviště, tedy sepsání žádosti, udělení vstupu na útvar pro realizaci výzkumu, ovšem tento postup mi byl nedoporučen, jelikož by byl jistě zamítnut vyšším vedením. V takovém případě jsem nemohla dále čekat na jiná formální schválení.

Naskytla se mi cesta neoficiální. Michal mi zajistil jeden den na útvaru pod jeho vedením. „Čtvrtek večer, dávám si budíka na pátou ranní. Chci jít brzo spát, ať ráno vstanu, a ještě něco naspím [...]. Venku je pěkná kosa a hlavně sníh, mrazivé to ráno. Čekám na domluveném místě, Honza přijíždí i s Michalem [...]. Projíždíme bránou, vojáci kontrolují vstupky, naštěstí je tma, tak není téměř vidět. Jakmile přejedeme bránu mám pocit, jako když jsem byla propašovaná za hranice, areál pluku v ranní tmě byl tajemný a ostatné dráty tomu dodávaly plný rozměr. Auto jsme zaparkovali a jdeme do baráku, jak říkají kluci, kde sídlí jejich rota“ (Terénní deník 21. 1. 2022).

V době, kdy jsem byla na rotě, většina vojáků byla zaměstnána úkoly v jiné budově, tím byl větší klid pro mé „utajení“. Měla jsem možnost se setkat s ostatními svými informanty a pozorovat je v jejich profesionální roli. Na rotě se mi představil i technik roty a vedoucí praporčík roty jako spojovací článek mezi vojáky a velitelem.

Vedoucí praporčík je převážně personální funkce. Je na nestranné pozici, zajímá se o to, jaké mají představy samotní vojáci a jejich velitelé. Díky tomuto rozhovoru jsem získala několik postřehů z odlišné perspektivy, rozhovor nebyl nahráván, snažila jsem se vše podstatné zapisovat do svého deníku. „Po rozhovorech jsme šli na kontrolu jednotlivých kanceláří, protože v následujícím týdnu má přijet kontrola ze shora. Byla to lehce bizarní záležitost. Kontroloval se stav kanceláří, zda jsou uklizené, zda tam nejsou předměty, které tam být nemají. Jako třeba nahaté ženy v kalendáři anebo taky naprosto praktické věci jako jsou konvice na kafe. Ty jsou totiž z civilního sektoru a ty nemají na baráku co dělat. Během kontroly to spíš vypadalo, jako když kontrolují dětské pokojíčky a hodně se u toho baví“ (Terénní deník 21. 1. 2022). Vedoucí praporčík roty, Jaroslav, situaci komentuje: „Jsou to komické připomínky, ale přijde vysoká hodnost a zjebe nás za to“ (Jarda terénní deník).

V denním plánu byla i porada, kde byli přítomni pouze zástupce rot. Řešil se hlavně seznam úkolů, co je potřeba dořešit a douklidit. „Po poradě jsem odjížděla [...] s Michalem. Seděla jsem vzadu, kde jsou zatemněná okna. Projeli jsme bránou. Uf, mise ukončena“ (Terénní deník 21. 1. 2022).

Celková atmosféra byla poměrně neformální a uvolněná, vojenská zdvořilost byla patrná jen u nižších hodností, ale informanti ji plně nedodržovali. Je možné, že má přítomnost způsobila i lehké odlehčení situace. Přítomnost „ženy v civilu“ a výzkumníka zároveň, svým způsobem narušovala způsob chování na pracovišti. Vojáci byli vtipní, ale současně zachovávali svou vážnost a nadnesenost víceméně díky uniformě. I ze strany velitele jsem

pozorovala lidský přístup při řešení situací. Jarda to shrnul během rozhovoru následovně. „Osobní problémy máme jako každý smrtelník. Vypadáme strojeně, plníme rozkazy, ale jsme jedna velká rodina“ (Jarda terénní deník). Můj den na rotě byl nakonec přes všechna úskalí úspěšný.

1.5 Reflexe výzkumu

„Reflexe tvoří jakousi spojnicí mezi tím, co jsme prožili a tím, co si z aktivity do života odnášíme. Pomáhá nám ujasnit a uvědomit si, co se během akce dělo, jak jsme danou situaci prožívali, co se nám líbilo či nelíbilo a jak to třeba udělat příště lépe“ (Frišová 2010). Na základě vlastní reflexe výzkumu jsem získala hned několik pohledů na zkoumanou problematiku.

Na základě reflexe bych začala tím, jak jsem se vypořádala s výzkumnými otázkami. Co jsem v rámci výzkumu zjistila? Základní výzkumná otázka zněla, zda je služba v armádě spojená s vyššími ideály nebo je to pouze zaměstnání. Jednoznačnou odpověď nezískáme. Odpověď jako taková je někde mezi oběma zkoumanými složkami. Služba v armádě je částečně služba ve smyslu vyšších hodnot a částečně práce. Velkou roli zde hrají motivační faktory, které ovlivňují vnímání služby u samotných vojáků. Pokud se budeme bavit o každodenní rutině, jak ovlivňuje práce v armádě soukromý život, tak v tomto kontextu berou mí informanti službu spíše jako práci. Naproti tomu smysluplnost a náplň práce zvyšuje hodnotu služby.

Své pozorování jsem měla zaměřené na skupinu přátel z logistického zásobovacího praporu v Pardubicích. Informanti byli sdílní a otevření. Ukázalo se tak, že jsou dobrým zdrojem pro zpracování mého tématu i přesto, že ve zkoumané skupině jsou pouze muži, a ještě k tomu ze stejného útvaru. S tím přichází riziko, kdy získaná data jsou velmi specifická a nedají se obecně aplikovat na celkové vnímání služby v AČR. Voják slouží na svém útvaru, který má jasné zaměření a specifickou přípravu k bojovému nasazení. Moje skupina informantů slouží na pluku logistické podpory, mají odlišné typy zaměstnání v rámci pracovní doby, nejezdí příliš často na vojenská cvičení, zaměřují se na logistickou podporu, nejsou na bojové jednotce. Proto bych chtěla zdůraznit to, aby nedocházelo ke komparaci s ostatními jednotkami ozbrojených sil AČR. Martin svou práci vysvětluje takto: „Většinou se lidi ptaj, co tam celej den děláš. Maj totiž takovou utkvělou představu, že ti vojáci jsou zabijáci, lítaj po tom poli a střílej v těch hábitech, ale vysvětlit člověku co o tom nic neví, je hrozně těžký. My jsme kancelářský krysy prakticky, my děláme papírovou, počítačovou práci. Já, když jsem byl velitel čety, tak jsem každému říkal, že jsem něco jako třídní učitel“ (Martin 12. 10. 2021). „Logisti“ nebudou trénovat totální nasazení v boji, zaměřují se na organizaci a logistickou podporu. Pokud bych

měla informanty ze 4. brigády rychlého nasazení, věřím tomu, že míra služby a ideálu by byla vyšší, v důsledku na jejich intenzivní vojenskou přípravu a snadnějšímu přístupu k účasti v zahraničních misích.

Díky úzkému okruhu informantů, skupině přátel, jsem měla možnost poznat další role zkoumaných. Informanty jsem pozorovala jako vojáky, kamarády a v poslední řadě jako jednotlivce během individuálního rozhovoru. Ve svém prvotním plánu jsem se chtěla také spojit s partnerkami vojáků a zaměřit se tak na roli partnera. Takový nápad bylo velmi obtížné zrealizovat. Oslovené partnerky nechtěly participovat na výzkumu, to jsem musela respektovat v rámci etického kodexu. Tato perspektiva by byla jistě zajímavá, nicméně i samotná realizace výzkumu s mými šesti informanty byla už tak časově náročná. Hledání společného volna v průběhu týdne nebylo snadné, obzvláště v době pandemie. Omezená otevírací doba, nemocný informant nebo plánované vojenské cvičení, byly překážky, se kterými jsem se musela vypořádat. Díky ochotě informantů jsem nakonec získala data, se kterými jsem mohla pracovat.

V poslední řadě bych chtěla upozornit na to, že výzkum byl ukončen krátce před začátkem války na Ukrajině. Výsledek výzkumu by byl zajisté ovlivněn touto situací. Válka na Ukrajině odstartovala v naší obranné politice řadu procesů, které usilují o rychlejší modernizaci Armády České republiky. V některých kapitolách mé práce se k podobné problematice informanti vyjadřují, v té době však situace nebyla jednoznačná. Také téma zahraniční mise bylo pro informanty symbolem nedosažitelnosti. Je možné, že mí informanti budou vysláni na misi spolu s dalšími jednotkami z NATO. Jeden z dalších nových faktorů, který by mohl ovlivňovat další pohled informantů, je ten, že v důsledku blízkosti rusko-ukrajinského konfliktu se zvýšil zájem o službu v AČR. Zde nastává nová polemika nad tím, co uchazeče tak přitahuje k vstupu do armády.

1.6 Etická rizika

Vzhledem k zaměření výzkumu jsem se potýkala s několika riziky, se kterými bylo nutné vhodně pracovat. V první řadě se jednalo o oslovení informantů, představení výzkumu, získání slovního souhlasu se zpracováním poskytnutých dat a navázání určité spolupráce pro další setkání. V tomto ohledu se nevyskytl žádný problém, informanti byli velmi otevření a hned při prvním setkání jsem měla pocit, že jsem si u nich získala důvěru a vyprávění bylo autentické.

Pro zachování anonymity svých informantů, byla zvolena fiktivní jména. Konkrétní věkové údaje uvedené nebudou, jedná se o věkové rozhraní 25–28 let, jsou to tedy informanti

stejně věkové kategorie. Co však není anonymizované, jsou jednotlivé hodnoty, které specifikují funkce informantů, což hraje svou roli v následné analýze výzkumných dat.

Armáda České republiky je dělena na různé složky ozbrojených sil, které jsou specifické pro svůj způsob nasazení. Informanti jsou z pluku logistické podpory a tento údaj můžu zachovat veřejný, aby nedocházelo k úplné generalizaci dat pro celkový pohled na AČR.

Z etického hlediska lze konstatovat, že neoficiální cesta pro realizaci výzkumu nebyla tolik vhodná, jelikož se zde zajisté porušilo několik vnitřních pravidel na pracovišti. Nicméně pro mou roli výzkumníka to byly velmi cenné hodiny, možná právě díky neoficiálnímu vstupu jsem měla možnost pozorovat prostředí vojáků v nezkreslené podobě. Vojáci tak neměli pocit, že je někdo pozoruje s oficiálním doprovodem, tím bych ani neměla přístup k dalším neformálním rozhovorům. Jak jsem již zmiňovala v kapitole nezúčastněné pozorování, většina vojáků byla mimo budovu, prostřední roty nebylo tolik formální a atmosféra byla velmi uvolněná. V závislosti průběhu výzkumu ponechávám i konkrétní pojmenování roty anonymní.

V rámci plánování terénního výzkumu jsem se chtěla zaměřit i na partnerskou perspektivu svých informantů. Zjistila jsem, že není natolik snadné obsah zajistit. Moje pozice v terénu mi však znemožňovala získat informace z této perspektivy, tedy od role partnerky vojáků, musela jsem to tak z původního plánu vyjmout. Samotní informanti s tím neměli problém, nicméně po zkontaktování se s partnerkou byl rozhovor odmítnut. Tím jsem samozřejmě respektovala svobodné právo se výzkumu neúčastnit (CASA 2020).

2. Motivace vstupu do AČR

Pokud se chcete stát vojákem z povolání, musíte počítat s tím, že je to zaměstnání, které není krátkodobé. Jednotlivec přichází s přesvědčením, že chce vykonávat službu, je připraven k plnění úkolů při obraně vlasti. Samotný proces vstupu do AČR je náročný a následná profesní cesta přináší dlouhodobé výhledy. Významnou roli zde hraje motivace, uchazeč má zájem o toto povolání z jistých důvodů, které jsou samozřejmě individuální, a přece můžeme vyzorovat určité znaky. „Motivace je proces iniciovaný výchozím motivačním stavem, v jehož obsahu se odráží nějaký deficit ve fyzickém či sociálním bytí jedince, a směřující k odstranění tohoto deficitu, které je prožíváno jako určitý druh uspokojení“ (Nakonečný 1996:27).

Motivačních faktorů pro vstup do AČR je hned několik. Jednoznačně dva nejhlavnější motivační faktory jsou vlastenecké ideály a finanční jistota. Tyto dva pohledy nelze od sebe oddělit, svým způsobem se doplňují a u každého vojáka mají odlišné zastoupení. Mého informanta Petra armáda přitahovala již od dětství, byl členem klubu vojenské historie, hrál airsoft a vystudoval Univerzitu obrany v Brně, vojenský obor. Svě povolání má rád a nebere ho jako zaměstnání, práce ho naplňuje. Petr dodává, že pro mnoho vojáků je finanční jistota zřetelným faktorem vstupu do AČR. „Tak asi polovinu, co mám na četě, bych řekl, že tam choděj, jelikož tam nic nedělaj a dostávaj prachy. Já si myslím, že většinou ty lidi peníze maj rádi, peníze ale nejsou úplně motivátor, že kdyby se jim přidalo, tak budou makat víc. Oni by byli jenom rádi, že mají víc peněz, ale kašlali by na to úplně stejně“ (Petr 25. 11. 2021). Druhý informant Michal vidí jako největší kladnou stránku armády právě finanční ohodnocení. „Jo to si tady nebudeme nalhávat, můžeme být vlastenci jaký chceme, ale já jsem člověk kterej má rád jistoty, vím že bych si je prosadil i v civilu, ale tady je to jistota, že mně stálej plat přijde, to je prostě největší benefit“ (Michal 12. 10. 2021). Armáda nabízí jistoty, které mají ale svá úskalí, je to povolání s určitým rizikem. Tyto všechny aspekty musí uchazeč zvážit a rozhodnout se, zda je opravdu přesvědčen stát se vojákem z povolání.

„Jako každej kdo chce jít do armády, tak jsem nastoupil nadšenej, měl jsem představy neuvěřitelný. Protože v civilu prostě nevíš, jak ta armáda funguje. Vidíš americký filmy, jak tam střílí [...], tak si myslíš, že to budeš mít taky, že si vystřelíš z těch zbraní“ (Martin 7. 12.2021). Často máme různá očekávání, která se pak odlišují od žité reality. Zde se setkáváme s akčností, touhou po dobrodružství a nevšedností, které mají v armádě své zastoupení, záleží však na specifikaci útvaru a jednotlivých funkcí vojáků.

Každý, kdo vstupuje do armády, ví, že je potřeba dobrá fyzická i psychická příprava. Aleš Opata jako náčelník Generálního štábu AČR vysvětluje problém současného stavu mladé generace, která žije ve svém virtuálním světě a ztrácí tak povědomí o tom, jaké to je hrát si venku nebo se koupat v rybníku. Apeluje tak na mentální připravenost uchazečů, kteří jsou ochotni sloužit v armádě (Aktuálně.cz 2018).

V poslední době jsme mohli pozorovat dva faktory ovlivňující zvýšení atraktivity vstupu do AČR. Jako první to byla koronavirová krize, kdy část lidí přicházela o své zaměstnání a hledala jistotu a stabilitu v jiné profesi. Armáda byla tak dobrým kandidátem a počet uchazečů výrazně vzrostl. Druhým faktorem se jeví válka na Ukrajině. Ruská invaze na Ukrajinu způsobila vlnu žádostí o vstup zejména do aktivních záloh AČR (ct24.ceskatelevize.cz 2022). Nastává otázka, co způsobuje takový zájem, zda se jedná opět o hledání jistoty v zaměstnání, kdy v tomto ohledu občané vidí možné nasazení ozbrojených sil, nebo jsou to uchazeči, kteří jsou motivováni sloužit vlasti v takovém přesvědčení, jako zrovna ukrajinští vojáci.

Další stupeň motivace může být zahraniční mise. Všichni informanti se shodli, že být na misi je pro vojáka sen a sami by na nějakou misi rádi odjeli, dokud jsou mladí a nemají rodinu. „Pokud nejsem na misi, tak jsem nevoják. Když už jsem voják, tak bych měl být na misi. Hlavně dokud nemám děti. Je to pro mě posun. Něco jako, byl jsem na misi, něco jsem dokázal. Víš co, tam seš šest měsíců v kuse voják, neexistuje žádný víkend nic“ (Honza 8. 2. 2022). Dostat se na misi není jednoduché a často jsou volná místa nabízená v omezeném počtu mezi jednotlivé útvary. Zahraniční mise jsou tak motivací pro zdokonalování a učení se cizích jazyků. Na druhou stranu je zahraniční mise opět atraktivní z pohledu finančního ohodnocení. „Když seš na misi tak máš dva platy. Jeden z AČR a druhý z organizace, která tu misi řídí“ (Martin 12. 10. 2021). Má to však svá rizika a je důležité je zohlednit. Z pohledu informantů má voják vykonávat svou roli, a to nejlépe v plném nasazení, protože právě k tomu jsou vycvičení. „Žijeme v relativní demokracii, ale vidíš, co se děje, Ukrajina, Litva a další... Nevíš, co se stane. Říkám беру за то peníze, takže kdyby bylo potřeba, nebudu váhat. Jako na mise jezdit musíš, jak pak můžeš mít profesionální armádu, když nemáš zkušenosti, tady si je nenasbírám na cvičeních“ (Michal 14. 12. 2021).

Touhy a chtění, které člověk prožívá, směřují k dosažení cílů (Nakonečný 1996:12). Motivace sloužit vlasti je závislá na několika faktorech, které se vzájemně doplňují. Každý jedinec v armádě vidí motivaci v jiných aspektech. „Výrazným pozitivem je zpravidla kolektiv, osobnostní rozvoj, práce s lidmi a v neposlední míře také finanční ohodnocení. Základem pro další postup organizace v oblasti motivace může být často zmiňovaná obecná

potřeba být vlastencem, nebo sloužit vlasti“ (Marek, Procházka, Kosecová 2019). Voják prochází řadou proměn, které formují identitu vojáka, pro úspěšnost je nutné stanovení si cílů a dávka motivace.

3. Jakého vojáka chce AČR mít?

Tato kapitola zahrnuje tři teoretické přístupy, které formují identitu vojáka. Jedná se o přechodový rituál, teorii nacionalismu a Goffmanův dramaturgický přístup. Na základě těchto teorií chci vysvětlit, jakým způsobem dochází k formování identity vojáka z povolání, co vše může jeho roli ovlivnit.

Tento typ povolání je spojen se silným hierarchickým uspořádáním a vojenským vystupováním, kdy dochází k rituálním změnám. Voják prochází třemi fázemi přechodu, přičemž pro každou fázi jsou charakteristické určité znaky. Jedná se o úplný počátek cesty vojína, až po vojáka s konkrétní hodností dle svých zásluh. Tyto myšlenky podrobně popsal Arnold van Gennep, jeho následovníkem je pak Turner a dílo Průběh rituálu (Turner 2004).

Na samotnou roli vojáka má vliv vztah k národní identitě, teorie nacionalismu je silně spojená s profesí vojáka. Voják má povinnosti vůči státu. Zde budu řešit, jakým způsobem je interpretovaná národní identita skrze jednotlivce. AČR ovlivňuje identitu jednotlivce především prostřednictvím kodexu etiky vojáka a vojenské přísahy, na tomto základě buduje vojáka dle svých požadavků.

Stěžejním dílem pro tuto část práce, je kniha Všichni hrajeme divadlo (Goffman 1999), jež slouží jako náhled na jednotlivé role informantů. Nejen, že mě zajímá, zda své povolání mají spojené s vyššími ideály, ale také to, jak hrají a mění své sociální role. Zaměřím se na to, do jaké míry je voják herec v průběhu své služby, a jak na vojáka působí přátelství.

3.1 Vojenský výcvik jako přechodový rituál

Přechodové rituály jsou přímým důkazem proměny identity vojáka. Arnold van Gennep definuje tři fáze přechodových rituálů, a těmi jsou fáze odloučení (preliminální), fáze pomezí (prahové) a fáze přijetí (postliminální). Přechodové rituály jsou zvláštním typem rituálu, jedná se o obřad, kdy se jedinec posouvá z jedné fáze života do druhé. Tyto jednotlivé etapy představují změnu (Gennep 2018:13-18).

Na základě mého výzkumu jsem aplikovala charakteristiku přechodových rituálů na proměnu jedince při vstupu do AČR, která je velmi specifická. V obecné rovině můžeme jednotlivé fáze přechodu popsat následovně.

V první fázi je jedinec vytržen ze svého původního společenského prostředí, přechází do oblasti nejasného statusu, tedy fáze pomezí, ocitá se tak mimo svůj původní i budoucí stav. Posléze je

přiját a začleněn do společnosti ve své nové roli, kde se očekává, že se již bude chovat způsobem očekávaným dle jeho nového postavení (Vraštil 2005). Vstupem do armády voják postupuje všemi třemi fázemi, a začíná budovat svou roli v novém povolání. Jedná se v podstatě o přechod z civilního života do života vojenského.

3.1.1 Jak se buduje role vojáka

„Nastupuješ jako mladej kluk, kterej nemá žádný závazky, je připravenej někam jet, máš nadšení“ (Michal 12. 10. 2021). Voják začíná svou kariéru většinou v mladém věku. Má plno očekávání a je odhodlaný k přípravě na obranu státu. Bez ohledu na typ motivace vstupu do armády, čeká každého vojáka na počátku stejný přístup. Pokud použijeme Genepovu charakteristiku přechodových rituálů na vojenský výcvik (kurz základní přípravy) a začátek vojenské kariéry, docházíme ke specifické interpretaci.

Pro vstup do armády je nutné splňovat několik kritérií, a to zejména projít lékařskou prohlídkou a úspěšně zvládnout fyzické testy. V rámci lékařské prohlídky jsou zahrnuty psychotesty spolu s psychologickým vyšetřením. Psycholog vyhodnocuje, zda je uchazeč vhodným kandidátem do služby, odkrývá se jeho osobnost. Fyzické testy jsou závislé na pohlaví, muži a ženy mají odlišná kritéria.

Pokud voják vše úspěšně zvládne, je přijat a čeká ho nejtěžší část, kurz základní přípravy. Budoucí voják odjíždí do Vyškova na vojenský výcvik, který trvá přes dva měsíce. S tím přichází změna prostředí, voják je separován od původního společenského prostředí a nyní si musí zvyknout na to vojenské. Fasuje vojenské oblečení, uniformu. Má hodnost vojína, která je nejnižší ve vojenském žebříčku. Taková hodnost nemá žádnou hodnotu, voják se už v tomto případě nachází ve fázi pomezí. Victor Turner se ve svém díle Průběh rituálu zabývá zejména fází pomezí a využívá pro ni označení liminarita. Liminární osoby nemají žádné postavení, odznaky moci. Vojíni se chovají pasivně a pokorně, musí poslouchat hodnosti vyšší a bez stížností přijmout jakýkoliv trest (Turner 2004:96).

Na vojenském výcviku probíhá teoretická příprava a současně praktická část, tím mají vojáci možnost své získané dovednosti aplikovat. Vojáci bývají označováni tím, že mají „zelené mozky“, nebo že jsou „gumy“. Dá se to vysvětlit tím, že při vstupu do armády jsou tabula rasa, čistý list papíru a v rámci výcviku získávají znalosti pouze ze „zeleného světa“, tedy z vojenského prostředí. Svě předchozí postavení musí v podstatě zapomenout nebo alespoň upravit jejich podstatu, aby se tak mohli připravit na převzetí nových povinností (Turner 2004: 103). V této fázi figuruje také vojenský dril, disciplína. Vojáci jsou na pomezí, kde se učí novou

roli, pro kterou platí daná pravidla. Informant Petr vzpomínal na kurz základní přípravy. „Když jsem byl na pokraji sil, psychicky, tak to byl první tejdnu na základáku. Po tom první tejdnu jsem nebyl vůbec navyklej, že spím čtyři hodiny denně a vstáváme, děláme takovýhle blbosti. Potom se to přehouplo a bylo to v pohodě. Největší záděr byl, když jsme stáli bez hnutí asi tři hodiny na buzeráku a čekali prostě, až se někdo vrátí z nákupu, tak ty vole to bylo fakt dobrý“ (Petr 12. 10. 2021). Zvyknout si na nový režim, než na jaký je jedinec zvyklý ze svého předešlého prostředí, je z počátku velmi náročné. Vojáci tak poslouchají rozkazy a snaží se udržet v nové pozici. Podle Gellnera identita člověka souvisí s jeho postavením v pevném a hierarchickém společenském řádu (Gellner 1997:81).

Voják je během výcviku součástí čety, vojenského uskupení do třiceti vojáků, ve kterém jsou si všichni rovni. Každý voják má hodnost vojína, sdílí tak společně stejnou identitu na základě hodnosti a současně vzniká silný tmelící prvek, kterým je přátelství. Turner takový stav přesně popisuje. V liminární fázi vzniká většinou silné kamarádství. Jakékoliv rozlišení hodností a postavení mizí nebo jsou hodnosti a postavení srovnány na stejnou úroveň (Turner 2004:96). V takovém případě vojáci fungují jako jeden celek a jsou připraveni k plnění rozkazů od svých velitelů. Takové rozkazy nejsou vždy snadné, voják je fyzicky i psychicky vyčerpan a záleží pouze na něm, jak celý výcvik zvládne. Tato obtížná a formující fáze identity vojáka je klíčová.

Po absolvování vojenského výcviku přichází fáze přijetí. Vojáka čeká vojenská přísaha, získání vyšší hodnosti a převelení na konkrétní vojenský útvar.

3.1.2 Vojenská přísaha

Já, voják, vědom si svých občanských a vlasteneckých povinností, slavnostně prohlašuji, že budu věrný České republice.

Budu vojákem statečným a ukázněným, budu plnit úkoly ozbrojených sil a budu dodržovat právní a vojenské předpisy.

Svědomitě se budu učit ovládat vojenskou techniku a zbraně, připravovat se k obraně České republiky a budu ji bránit proti vnějšímu napadení.

Pro obranu vlasti jsem připraven nasadit i svůj život.

Tak přísahám!

(Faltýnek 2015:4)

Vojenská přísaha je slavnostní rituál v životě vojáka. Složením vojenské přísahy voják bere na vědomí své odhodlání sloužit vlasti. Zavazuje se k plnění vojenských povinností, ztotožňuje se zájmy národa a je připraven k obraně státu. Slavnostní přísaha většinou probíhá na Hradčanském náměstí v Praze za přítomnosti prezidenta ČR a to 28. října, v den vzniku samostatného československého státu.

Turner píše, že přechod z nižšího postavení k vyššímu vede přes prázdné místo, ve kterém žádný status neexistuje (Turner 2004: 98). Třetí fáze přechodových rituálů, fáze přijetí, nastává v momentě, kdy voják úspěšně dokončí kurz základní přípravy a je připraven na své nové povinnosti. Slavnostní ceremoniál slouží k povýšení vojáka z nulového statusu do vyššího postavení, získává hodnost, která má význam.

Pro mnoho vojáků je to významný den, tak jako pro Honzu. „Je to takový to první velký v životě vojáka. To není Vyškov, ale přísaha, to je pak vážný“ (Honza 8. 2. 2022). Naproti tomu Kuba přísahu vnímal spíš jako pouhou formalitu, která byla hlavně pořádána pro rodinu a veřejnost. „Je to taková show, je to pro to publikum hlavně, aby to dobře vypadalo, všichni byli hezký, nastrojený, všechno bylo jednotný, vylajnovaný, vyřádkovaný“ (Kuba 24. 1. 2022).

Vojenská přísaha je v podstatě začátek kariéry, voják přijímá nové postavení a musí se dle něho chovat. Vážné to začíná být, jelikož voják přebírá určitou odpovědnost za svou funkci, vystupuje jako skutečný voják z povolání, který má své povinnosti vůči státu.

Z vojína se stává voják s konkrétní hodností a funkcí. Dále záleží, jestli voják jde studovat vojenskou vysokou školu nebo nastupuje přímo na vojenský útvar. Pokud voják nastupuje na vojenskou vysokou školu, musí plnit školní povinnosti. V tom druhém případě voják již získává funkci, ke které se vztahují specifické úkoly a práce. Voják by si měl v nejlepším případě odsloužit nějaký čas v nižší hodnosti, aby získal zkušenosti k budoucí velitelské funkci.

Informant Petr po základním výcviku studoval vojenskou vysokou školu a poté se dostal na útvar do Pardubic, jako velitel čety má jistou odpovědnost. „Chci, aby všechno fungovalo. Je toho na tobě tolik, ale ty nemáš nikoho, na koho to hodit, máš jako jedinej přístup do systému. Když se něco neudělá, tak jasně dostanu zjeváno, ale svět jde dál. Nemám problém jít a zeptat se někoho, jsem blbej, jak se to dělá“ (Petr 25. 11. 2021). Ve fázi přijetí jedinec přichází do nového prostředí, stavu, se kterým neměl doposud zkušenosti. Snaží se zajistit důvěru u svých nadřízených, navázat dobré vztahy a získat jistotu pro „pohodlnější zapadnutí do kolektivu“.

Armáda má do určité míry život vojáka pod kontrolou. Voják se musí své službě přizpůsobit, a to jak časově, tak oblékáním. Musí respektovat stanovené normy a pravidla. Každý voják prochází stejnými podmínkami, což umožňuje snadnější proces „resocializace“ (Doron 2013:21). Stejně podmínky pro každého zamezují vzniku sociálních rozdílů, všichni vojáci vypadají stejně a vykonávají stejnou službu.

3.2 Nacionalismus a vliv národní identity

V této kapitole se budu zabývat zejména otázkou vlastenectví. Má hlavní výzkumná otázka zní, zda je služba vlasti spojená s vyššími ideály nebo je to pro vojáky pouze zaměstnání. Odpověď nebude jednoznačná, je závislá i na dalších faktorech. Avšak vliv národní identity hraje klíčovou roli, kdy armáda slouží jako prostředek formující a propagující národní vědomí (Kilias 2009:55).

Vstupem do Armády České republiky se voják zavazuje k plnění etického kodexu vojáka a zároveň přísahá, že si je vědom občanských a vlasteneckých povinností, a že bude věrný České republice. „Věrnost znamená být oddán zemi a armádě, která ji brání. Znamená ztotožnění, sepětí vojáka se zájmy a osudy národa, armády, útvaru, jednotky, osoby velitele a ostatních příslušníků celku“ (Faltýnek 2015:5-6). Jak je z tohoto úryvku patrné, v armádě se pojem vlastenectví a národní identity považují za totožné. Bez ohledu na to, zda tomu tak v realitě je, můžeme tento fakt přijmout s tím, že se jedná o oficiální ideologii, ideovou představu AČR. Tedy že vlastenectví (láska k vlasti) a nacionalismus neboli národovectví (láska k národu), jsou v tomto případě totožné. Jelikož informanti ani použítá literatura nejsou v tomto ohledu sjednocení, považují i pro tuto práci pojmy vlastenectví, nacionalismus či národní identita za zástupné.

Na základě těchto hodnot je budováno vlastenectví, které je nedílnou součástí nacionalismu. Vlastenectví jako věrnost a lásku k národu můžeme považovat za slabší formu nacionalismu, která se nevymezuje vůči jiným národům. Symbolizuje připravenost jednat ve prospěch národa a zejména bojovat za svou zem (Vlachová, Řeháková 2004:492). Gellner popisuje nacionalismus jako politický princip, který z kulturní podobnosti činí hlavní sociální pouto. Mezi lidmi může existovat jakýkoli princip autority, avšak jejich legitimita je závislá na tom, že členové dané skupiny patří ke stejné kultuře, a tím se myslí, že patří ke stejnému národu (Gellner 1997:17).

Armáda České republiky posiluje národní identitu, a to zejména skrze vojáky. U občanů České republiky (ČR) se zvýšil pocit vnímání hrdosti armády díky profesionalizaci armády a

účastí vojáků na zahraničních mírových misích (Plecitá – Vlachová 2011:29). Vojáci tak svou službu často mají spojenou s vyššími ideály, symbol vlastenectví je jednoznačný. Není však dané pravidlo, že každý „voják v civilu“ je vlastenec. Jeho postoje mohou být odlišné i navzdory tomu, že je zaměstnán v AČR, kde podléhá pravidlům a vojenskému vystupování. I přesto jsou samotní vojáci také příslušníci českého státu, kdy jejich národní identita může být částečně oslabena. Národní sebevědomí je ovlivňováno jednotlivými elementy, které formují národní identitu. Proto se snažíme uchopit vhodnou příležitost a využít ji k vylepšení obrazu našeho národa. Ztotožnit se s národními hodnotami a dotknout se národní hrdosti (Staněk 2011:36). Tomu tak může být v návaznosti na zahraniční vojenské mise nebo také koronavirovou krizi, kdy armáda byla na očích v dobrém světle, a tím u občanů vzrostla důvěra v bezpečnostní složky, na základě jejího zapojení pro „správnou věc“.

3.2.1 Symbol vlastenectví

„Když lidé hovoří o tom, co znamená být Čechem, zmiňují tři kritéria: narodit se v Čechách, mít češtinu za mateřský jazyk a mít české rodiče“ (Holý 2010:70). Narodili jsme se jako Češi, vždy budeme Čechy, i když budeme žít v jiné zemi. Nebo to, že jsme Češi, jsme se naučili a je to dané výchovou? Takový rozpor mezi sebou řeší primordialisté a modernisté. Jedná se o dva přístupy, které pojednávají o vzniku národů, zda je etnicita předurčená či nikoliv. Ve svém výzkumu jsem tuto problematiku do hloubky neřešila, zajímala mě především rovina interpretace vlastenectví či národní identity z pohledu aktérů, kteří mezi těmito pojmy rozdíl nevnímali. Otázky směřovaly k tomu, zdali se informanti cítí být hrdí, že slouží své vlasti, co pro ně samotné vlastenectví znamená.

Všichni informanti sdílí hodnoty vlastenectví. Například Honza se popsal ze sedmdesáti procent jako vlastenec. „Je to asi sedmdesát procent vlastenectví a třicet procent peníze a jistota. Jsem hrdej na to, že jsem Čech, mám rád tenhle národ, kulturu a nedovedu si představit, že bych ji hanil. A bejt v armádě je dobrej důkaz, nebo jak to dokázat. Tím, že nosím na rameni vlajku že jo. Že prostě budu hájit zájmy vlasti, a ne cizího státu, teda od doby, co jsme v členství NATO, tak to nebude tak lehký. Když bude republika v průseru, tak já ji budu pomáhat“ (Honza 8. 2. 2022). Každý voják je z určité části vlastenec. Pokud by však nebyl, je pravděpodobné, že by ani neprošel psychologickým vyšetřením před vstupem do AČR. Patřit k českému národu je přirozeně dané, tak to tvrdí Holý, je to něco, co člověk nemůže volným rozhodnutím změnit. Češi tak chápou vlast jako ztělesnění společně sdíleného způsobu života, obyčejů, mentality a tradic lidí, se kterými žijí. Vlast utváří jako sociokulturní prostor (Holý 2010:183).

Nedílnou součástí každé armády je státní symbolika. Symbol jako takový má značnou emoční hodnotu pro jednotlivce i kolektivy. Symbol sjednocuje i polarizuje, burcuje i usmiřuje. Prostřednictvím symbolů si dokážeme uvědomovat příslušnost, nemusí se jednat pouze o konkrétní předměty. Symbol může vyjadřovat určité postoje, být součástí ideologie (Smolík 2010). Základní symbol v armádě v rámci hierarchického uspořádání je hodnostní označení, které konkretizuje postavení vojáka. Je znakem pro povýšení statusu. Nejviditelnějším symbolem v armádě je bezpochyby státní vlajka na vojenských uniformách. Voják by tak měl cítit hodnoty státního znaku a chovat se důstojně.

Slova přísahy jsou přímým symbolem vlastenectví. Slibovat, že je voják ochotný nasadit svůj život ve prospěch vlasti, není bezvýznamné recitování naučených řádků. Tento slib dodrželo několik tisíc válečných hrdinů, kteří za svou vlast bojovali, a vzdorovali tak diktátorským režimům. Právě díky nim si dnes můžeme připomínat statečnost a odvahu českého národa. Na jejich počest bylo pojmenováno několik vojenských útvarů, a to v městech, kde vojenské operace proběhly pod jejich vedením. Můžeme si tak uvést příklad vojenského praporu v Pardubicích, který spadá pod 14. pluk logistické podpory „plukovníka in memoriam Alfréda Bartoše“. Československý voják Alfréd Bartoš, plukovník in memoriam, byl členem protinacistického odboje za 2. světové války. Působil jako velitel diverzní skupiny Silver A, která úzce spolupracovala na operaci Anthropoid, na atentátu říšského protektora Reinharda Heydricha (Vets. cz 2014). Odkaz na bojovníky za svobodu nám připomíná, že láska a oddanost k vlasti je věčná.

Symbol vlastenectví projevující se ve vojenských hodnotách je odlišný tomu, jak jej vnímá jednotlivý Čech. V takovém ohledu je voják povinen cítit určité hodnoty, kdežto my, jako příslušníci českého státu, máme prostor k vlastním představám o vlastenectví. „Idea národní, vědomí příslušnosti, může býti sice zatlačováno vlivem různých okolností v životě jedinců do pozadí. Avšak propuká nezadržitelně, jakmile národ prožívá okamžiky kritické“ (Gajda, Karlík 1927:9). Takový výrok je téměř sto let starý, ale přece stále přesný. Nemusí se jednat o kritický moment, jako je v nejhrošším případě válka. Vyznání národní hrdosti často nastává v okamžiku, kdy se setkáváme i s úspěchem.

Hrdost na svůj národ Češi vyznávají hlavně během sportovních událostí. Mimo sezonu hokej sledují jen věrní fanoušci, ale jakmile je mistrovství světa, tak je fanoušek hokeje každý Čech a naplno slaví úspěch svých hokejistů na ledě. Pokud budou čeští vojáci vysláni do zahraničních misí, kde budou bojovat za mír, dostaví se také vlna podpory od Čechů a ti budou hrdí na svou profesionální armádu. Z terénní analýzy se národní hrdost projevuje jako reakce

na situaci, která probouzí národní zájem. Národní identita se buduje individuálně a v případě vojáka je zejména formována etickým kodexem vojáka.

Pokud budeme hovořit o příslušníkovi českého národa, můžeme se setkat s pojmem malý český člověk. S tímto pojmem pracuje například sociální antropolog Ladislav Holý. „Malý český člověk není motivován velkými ideály. Jeho životní svět je vymezen rodinou, prací a blízkými přáteli, a ke všemu, co leží mimo něj, přistupuje s obezřetností a nedůvěrou. Jeho názory jsou přízemní a rozhodně není žádným hrdinou: odtud i popularita dobrého vojáka Švejka“ (Holý 2010:68). K takovému diskursu se dostává i Hana Červinková ve svých publikacích o transformaci armády. V následujících podkapitolách se budu věnovat charakteristice českého vojáka, do jaké míry zde hraje roli koncept literární postavy Švejka, a jak má tedy správný voják vypadat.

3.2.2 Koncept českého vojáka

Hana Červinková přichází s analýzou literární postavy Dobrého vojáka Švejka, kterou spojuje s proměnou naší armády během komunismu až do vstupu do NATO. Švejk je symbolem každodennosti a obyčejnosti, kdy právě tyto vlastnosti vyhovují vládnoucím autoritám. Prvek individuality postrádá, osvojuje si chování, které mu zajišťuje klidný život (Respekt.cz 2021).

Setkáváme se s charakteristikou, že jsme národ Švejků, že si neustále na něco stěžujeme, ale se samotnou věcí neuděláme nic, protože na to jsme moc malí. „Říká se, že jsme se prošvejkovali nacistickou a komunistickou okupací, tedy že jsme navenek dělali, že jsme nadšení pro věc, ale uvnitř jsme ji sabotovali tím, že jsme dělali, že jsme hloupí a podobně“ (Denik.cz 2019). Během komunistického režimu vojáci v Československu sloužili pro obranu socialismu, armáda nesla název Československá lidová armáda (ČSLA), ta byla pod silným vlivem Sovětského svazu. S invazí vojsk Varšavské smlouvy ČSLA volila pasivní roli místo obrany národa. Historie se tak opakovala jako s okupací Sudet nacistickým Německem za druhé světové války. Tím si armáda respekt u občanů nezískala a stávala se tak terčem posměchu (Červinková 2009:361).

S Michalem jsme na toto téma okrajově narazili. Hovořili jsme o tom, jestli má hodnost vliv na to, jak vojáci vnímají službu vlasti. Podle Michala s nižším věkem klesá cit pro vnímání služby jako vyššího ideálu. Odkazuje na komunistický režim, kde obrana vlasti byla v pohotovosti, jelikož se žilo v neustálé hrozbě. Nyní i zahraniční vojenské mise jsou na ústupu a vojáci tak nemají přímé zkušenosti s hrozbou. „My se cítíme hrozně ukřivděný, o nás bez nás znáš. My jsme chtěli bojovat za něco, ale nedostali jsme tu možnost, protože o tobě rozhodl

někdo jinej. Čeští vojáci jsou v misích hrozně žádáni, o nás se říká, že jsme profesionálové ve všem“ (Michal 14. 12. 2021).

Další problém, který Červinková zmiňuje, je stálá přítomnost důstojníků v AČR, kteří sloužili za socialismu. Ti nyní nerozumí modernímu vojenství, technologiím, nejsou schopni stát se profesionály. Důstojníci by však změnu měli přijmout, aby občané armádu demokratického státu brali vážně a cítili v ní oporu (Červinková 2006:28). Přestože publikace Červinkové vyšla před více než deseti lety, je stále velmi aktuální. Dosud se v AČR setkáváme se staršími důstojníky, kteří nepřijímají změny ani nové přístupy od mladších kolegů. Do takové interakce podřízeného a nadřízeného se dostává Michal i přes to, že je poměrně na vysoké funkci. „Oni tady těm mladejm lidem, kteří chtějí něco dělat, hážou klacky pod nohy, že bys je mohla třeba jednou předběhnout. Tady jako se tě zeptaj na co to potřebuješ? Já to taky nemám, tak to nepotřebuješ, nazdar“ (Michal 14. 12. 2021). Voják s nižší hodností může mít sebelepší názor, myšlenku, ale vyšší hodnost má vždycky pravdu. „Musíte se potýkat s člověkem, který vám z hlediska inteligence nesahá ani po pás, ale má víc hvězd na rameníku, takže musíte srazit kufry a poslouchat“ (ct24.ceskatelevize.cz 2021). Podle Turnera by ten, kdo zastává vyšší pozici, v případě vojáka vyšší hodnost, měl zažít, jaké to je být ponížený (Turner 2004:98). Měl by tak sloužit určitou dobu s nižší hodností, aby poznal odlišnou perspektivu a do budoucna nahlédl pro roli dobrého velitele.

Koncept českého vojáka se do určité míry proměnil. Už jen z pohledu na profesionalitu naší armády v demokratickém státě. Povinná vojenská služba byla zrušená a občané České republiky vstupují do armády z vlastního přesvědčení, s vlastní motivací. Co je však stále zachované, je vojenská zdvořilost a hierarchie, bez které by armáda v žádném případě nemohla fungovat. „Voják nemusí přemýšlet, je vlastně jako dítě, všechno má nalajnovaný, kde má stát, jaký si má vzít ponožky. Voják má nadřízený a ten rozhodovací proces dělají za něho. Někdy to ten voják splní jako robot“ (Jarda terénní deník). Jarda také dodává, že voják je od toho, aby přijímal rozkazy, je k tomu vycvičený a je zvyklý dělat věci bez řeči. Je tedy zřejmé, že postavu vojáka lze charakterizovat v obecné rovině. Neboť úkolem každého vojáka je poslouchat rozkazy svých nadřízených, ať už jsou jakékoliv.

3.2.3 Kodex etiky vojáka z povolání

Kodex etiky vojáka je stěžejním dokumentem v profesi vojáka z povolání. Tento specifický kodex odlišuje vojáka z povolání od ostatních zaměstnání. Voják je povinen dodržovat normy

etického kodexu a zejména prosazovat vojenské hodnoty. Hodnoty ozbrojených sil definují roli vojáka, je to odpovědnost, obětavost, odvaha, věrnost a čest (Faltýnek 2015:5).

Být vojákem neznamena nosit pouze uniformu a připravovat se na vojenské nasazení. Tady se již dostáváme k otázce motivace vstupu do AČR, ale pokud se budeme bavit o morální rovině, takové hodnoty pak charakterizují „správného vojáka“. „Správný voják by měl mít pár důležitých vlastností. Musí být rozhodný, nerozhodnost je největší metla vojenství. Musí být přímý, rovný, jako jak to říct...mít nějakou sebereflexi, ta je strašně důležitá. Ale na jednu stranu mít zdravý drive, být je to často monotónní, ale aby ho ta práce bavila, naplňovala, je potřeba tam to nadšení mít. Jo musí to být sportovec, nesportovci v armádě jako pardon...“ (Martin 7. 12. 2021). Voják by měl projít fyzickým přezkoušením, což je jedna z podmínek při vstupu do AČR. Předpokládá se tak, že je voják v kondici.

Další podmínkou k úspěšnému přijetí do AČR jsou psychotesty. Pokud se ukáže, že uchazeč testy splnil, předpokládá se, že je schopen k výkonu služby. Přirozeně by tak měl cítit vojenské hodnoty. „Voják má povinnost svědomitě a řádně konat službu podle svých sil, znalostí a schopností“ (Zakonyprolidi.cz 2021). I v případě, kdy voják slouží vlasti hlavně kvůli finanční odměně, má povinnost dodržovat zásady etického kodexu vojáka z povolání. Michal spojuje slušné vychování a jednání s vojenskou zdvořilostí. V civilu jako gentleman dává přednost slečně, kdežto v armádě dává přednost vyšší hodnosti. Sám mluví o tom, že takové chování po ostatních vyžaduje, protože to je základ armády (Michal 14. 12. 2021).

Vojenská poslušnost je nepostradatelná v celkové koncepci armády, její udržitelnost bývá však někdy obtížná. Goffman popisuje nováčka na vojně, jako poslušného vojáka, který se zpočátku řídí vojenskou etikou zejména proto, aby se vyhnul fyzickým trestům. Čím je v armádě déle, pravidla začne dodržovat z důvodu úcty k nadřízeným a celkové reprezentaci armády (Goffman 1999:27). Takové tvrzení není pravidlem, ani tak nezáleží na době výkonu služby, ale na hodnosti vojáka. Je logické, že s vyšší hodností stoupá míra respektu. V reálné situaci to často bývá závislé na individuálním přístupu vojáků, jak moc jsou motivováni pro svou profesi a dbají na své profesní povinnosti. Martin ze své pozice zástupce velitele roty vidí v takovém chování problém. Sám je zastáncem vojenské kázně, ale říká o sobě, že je zkažený vojenstvím a „gumárnou“. „Nebyl jsem na tý škole pět let jak idiot, aby mi támhle nějaký poslední desátník řekl zdar vole. To jako promiň“ (Martin 7. 12. 2021). Vše tak závisí na velitelovi, jaké hranice si ve svém okolí nastaví.

3.3 Goffmanova teorie divadla

Představitel dramaturgického přístupu v sociologii je Erving Goffman, jehož teorii z knihy *Všichni hrajeme divadlo* jsem aplikovala ve svém výzkumu. Goffman vysvětluje svou teorii z hlediska divadelního představení, kdy se snaží sledovat, jak člověk v obvyklých situacích prezentuje sám sebe, svou činnost před ostatními a to, jak řídí a kontroluje dojem, jenž si o něm okolí vytváří, a vše, co může být součástí představení. V takovém případě jsme všichni herci, měníme své role v závislosti na prostředí a jiných sociálních interakcích (Goffman 1999:7).

Hraní společenských rolí nemusí být vědomé a je přirozené, náš herecký výkon si netrénujeme. Jde nám o to, udělat na ostatní dojem a přesvědčit ostatní k pochopení vlastností určité role. Podle předpokladu, že společnost je organizovaná na principu, kdy každý jednotlivec má typické vlastnosti pro jistou společenskou vrstvu, má pak morální právo očekávat, že ostatní její budou hodnotit přiměřeným způsobem a také se budou podle toho chovat (Goffman 1999:19).

Goffmanovu teorii jsem si vybrala zejména proto, jelikož jsem svůj výzkum realizovala s vojáky z povolání, kteří jsou zároveň přátelé. Zde se nám zobrazuje pohled na dvě role. V první řadě to je role vojáka a poté role kamaráda. V ideálním případě jsem se chtěla zaměřit i na další roli, a tím měla být role přítele, jakožto partnera. S takovou variantou jsem však měla potíže, jelikož během realizace výzkumu mi partnerky vojáků rozhovor neposkytly. Během svého pozorování jsem se proto zaměřila na analýzu vystupování informantů v odlišném prostředí. Zajímala mě, jak moc je odlišná a viditelná výměna zmíněných rolí.

Hraní rolí probíhá v určitém prostoru a Goffman přichází s pojmem region. Regiony jsou rozdílné, ohraničené bariérami vnímání. Rozdělují se na dva typy, přední a zadní region. Přední region je místo, kde představení probíhá, účinkující se snaží vzbudit dojem nad obecností. Zadní region neboli zákulisí představuje potlačovanou skutečnost, účinkující zde vystupují ze své role, pro obecenstvo je tento region nepřístupný (Goffman 1999:108-114). Výkony informantů jsem pozorovala v obou regionech. Přední region symbolizoval vojenský útvar, pracovní působiště informantů. V konkrétní perspektivě Michala, který vystupoval jako zástupce velitele roty ve svém předním regionu. V jeho případě jsem nahlédla i do zákulisí, a to v momentě, kdy jsem byla přítomna v jeho kanceláři, Michal byl uvolněný a přede mnou neměl potřebu hrát roli zástupce velitele roty. Pokud toto prostředí bylo narušeno jiným zaměstnancem, region byl vzápětí změněn, Michal vystupoval dle svého postavení s cíleným respektem. „[...] můžeme užít termínu „osobní fasáda“ k označení dalších částí výrazového

vybavení, které nejlépe identifikujeme se samotným účinkujícím a které, jak přirozeně očekáváme, budou účinkujícího následovat kamkoli“ (Goffman 1999:30).

3.3.1 Voják jako herec

Moje role výzkumníka natolik nezbuzovala dojem obecnosti, neformální přístup informantů umožňoval náhled převážně do jejich zákulisí. Proto mě během rozhovorů zajímalo, jestli samotní informanti vnímají střídání svých sociálních rolí. Jestli rozlišují to, když jsou ve službě, když končí pracovní doba a sundávají uniformu, jdou domů, přepínají do civilního života. „Já mám rád strašně civilní život, ale v moment, kdy máš tu uniformu tak na sebe nabíráš tu odpovědnost, musíš se podle toho chovat. Pak ji sundáš a seš normální člověk“ (Adam 27. 1. 2022). Honza se vyjadřuje ke vztahu vojenské služby mimo pracovní dobu následovně. „[...] voják seš pořád, ale nemusíš to dát nikomu najevo“ (Honza 12. 10. 2021).

Informanti se shodli, že nepocítují střídání rolí. Je možné, že není pro ně tak vědomé, přesto z perspektivy výzkumníka je zřejmé, že informanti jako vojáci hrají divadlo pro své občanstvo, a tím jsou podřízení či ostatní kolegové. Každý voják by měl dodržovat vojenskou zdvořilost, se kterou souvisí respekt v rámci vojenské hierarchie. V důsledku těchto výstupů se jednotlivci záměrně a vědomě vyjadřují určitým způsobem hlavně proto, že si to žádá jejich společenské postavení (Goffman 1999:14).

Pro herecký výkon jsou také potřeba kostýmy a scéna. Scénu zobrazuje vojenský útvar se svým vybavením, konkrétně působiště roty. Kostým v dramaturgickém pojetí Goffmana označujeme jako osobní fasádu, zde můžeme zahrnout odznaky úřadu, hodnosti; oblečení, pohlaví, věk a rasu; velikost a vzhled; držení těla, způsob mluvy, výraz obličeje, gestikulaci (Goffman 1999:30). Tím, že většina informantů bere službu vlasti pouze jako zaměstnání, i když je tam značná míra vlastenectví, po skončení pracovní doby se převlékají do civilu a užívají si tak své osobní volno. Nemají potřebu prezentovat své zaměstnání ve veřejném prostoru tím, že by nosili uniformu mimo službu. „Když jsem v práci a mám něco vykonávat, budu ji nosit hrdě, furt jsem Čech. Ale nepůjdu v tom domů. Nepotřebuju, aby soused věděl, že jsem voják, nepotřebuju abych si nakupoval v Globusu v maskáčích. Všichni jsme se takovýmhle lidem smáli. To jako nemáš na jiný hadry? Ale vojáka v civilu prostě poznáš, už jenom podle chůze, už jenom podle toho, jak čumí. Vojáka poznáš, sleduje všechno. My chodíme jak mistři, chodíš narovnaná a koukáš“ (Michal 12. 10. 2021).

3.3.2 Role přátelství

Druhou roli informantů, kterou jsem pozorovala, byla role kamaráda. Šest informantů spojuje jak služba v armádě, tak i přátelství. Ovšem to může být někdy rizikem, jelikož je důležité držet si v zaměstnání odstup od citových vazeb, jako je v tomto případě právě přátelství. Pro vojáka je nutné plnit úkoly podle rozkazu a oddělit tak práci od osobního života. „V té práci je to potřeba trochu oddělit. Hierarchie pořád funguje. Kuba jako velitel družstva nemůže říct Michalovi, že mu na to sere. Může si to myslet, po zaměstnání mu to může říct. Ale práce se částečně odděluje“ (Martin 7. 12. 2021).

Přátelství se však v armádě nevyklučuje, naopak se tam vytváří, a to zejména během vojenského cvičení. Vojáci jsou pohromadě dvacet čtyři hodin, zažívají nevšední situace a musí spolu vycházet. „Já si myslím, že armáda je stvořená pro lidi, kteří někdy hráli kolektivní sport a bavil je. O tom to je. Když půjdeš k bojovkám, tam je to ještě víc spjatý, tam žereš tu hlínu společně, baví tě to, když máš dobrou kolektiv“ (Michal 14. 12. 2021). Goffman o spojení více účinkujících hovoří jako o týmu. Každý z členů týmu se musí spoléhat jeden na druhého, tím vzniká vazba vzájemné závislosti, spojující jednotlivé členy týmu (Goffman 1999:85). „Ono je pěkný, že v civilních firmách se dělají teambuildingy, jdete se ožrat někam do sklípku, je ti jedno s kým. Ale tady na cvičení je vás třicet, spíte v jedné díře, v mrazu, je to takový lepší, víc tě to stmelí“ (Martin 7. 12. 2021). Během vojenských cvičení platí jiná pravidla, vojáci nemají viditelné hodnosti, kvůli ochraně před nepřítelem, tím se vojenská hierarchie lehce smývá a roli pak hraje dobře sešraná parta. Důležité je si uvědomit, že jsou určité hranice, které by měl voják během svého zaměstnání vnímat a držet se jich. Vědět, co je vhodné, jednat dle svého postavení.

Po skončení pracovní doby, převléknutím se z uniformy, přichází na scénu osobní volno a s ním role kamaráda. Informanti společně chodí na pivo, někdy se sejdou v posilovně nebo také u někoho na bytě a mají pánskou jízdu. „Jdeme na pivo, je to supr. Ale jsou momenty, kdy to někdy bývá vostrý, jsme ale splachovací. My si jdeme sednout, všechno si řeknem a úplně v klidu“ (Martin 7. 12. 2021). Hlavním tmelícím prvkem je stejná věková skupina, společné zájmy a také se někteří informanti znají ze svých studií.

3.4 Shrnutí

„Myslím si, že má být minimálně profesionál ve vystupování, potom zručnej člověk, hlavně týmovej. Správnej voják má mít vojenský přednosti, ale to tě maj naučit. Jinak si myslím, že to má být člověk do kolektivu, nemusí být žádný vůdce, ale člověk rozumnej a ochotnej

spolupracovat s kolektivem. Že to není idiot na to, že bude razit jenom tu svoji, ale bude schopnej přijmout i pohled druhého člověka. Sebekritickéj a odhodlanej, vlastenec.“

(Michal 14. 12. 2021)

Jak vidíme z vyjádření Michala, všechny tři teorie jsou zde patrné. Tři již zmíněné teoretické přístupy – voják jako herec, přechodový rituál a teorie nacionalismu, sloužily pro poskládání obrazu vojáka. Na základě teorie jsem chtěla získat pohled na to, jakého vojáka chce AČR mít. S propojením praktických částí z terénu zjišťuji, jak se armádě daří mít takového vojáka, jakého chce. Charakteristika „správného vojáka“ podle Michala znázorňuje následnou vhodnost použitých interpretací teoretických přístupů. Co jsem pomocí nich zjistila?

Role vojáka je utvářena z vlastních životních zkušeností informantů, které zachycují hraní několika sociálních rolí. Hrají svou roli informanti po dobu služby a vrací se následně do svých civilních rolí? Přijímání hodnot, ideálů a pravidel je něco, co nezačíná a nekončí s pracovní dobou. Ale práce jako taková, v uniformě po skončení pracovní doby končí a přechází se do roviny obecných hodnot člověka. Voják vystupuje jako herec. Musí nějak vystupovat, slovy Michala, být profesionál, zručný, týmový. Z mých rozhovorů vyplynulo, že zatímco profesionální vystupování se projevuje pouze, když mají na sobě uniformu, další roviny hraní divadla se přesouvají do soukromého života. To, co voják hraje nepřetržitě je role „správného vojáka“. Ovšem to, co se přenáší do soukromého života mohou být znaky vojenského vystupování, určité ovlivnění „gumárnou“.

Sdílení stejné identity na základě věku, hodnosti umožňuje vznik přátelství, které je důležitým a tmelícím prvkem. V armádě přežije jedině ten, kdo bude mít týmového ducha, jelikož na takovém konceptu je založená armáda. Je to právě díky tomu, že vojáci spolu tráví mnohem více času a prožívají tak silné momenty společně, to je pak klíčové při vzniku přátelství. Přátelství má své umístění, je však důležité s ním vhodně nakládat. Stanovit si určité hranice, které nebudou ovlivňovat osobní vztahy a zároveň jednání jako takové bude profesionální se sdíleným respektem.

Stát se vojákem z povolání nejde ze dne na den. Jedná se o dlouhodobý proces. Každý uchazeč o vstup do AČR musí splňovat daná kritéria, psychologické vyšetření, projít lékařskou prohlídkou a úspěšně splnit fyzické přezkoušení. Pokud tento první krok uchazeč zvládne, může začít jeho vojenská kariéra. Zde se uplatňuje teorie přechodového rituálu. Z uchazeče se stává voják s hodností vojína, který musí nejdříve projít kurzem základní přípravy ve Vyškově. Voják je tak separován od původního společenského prostředí. Přejít od jednotlivce k členovi větší

organizace, přináší nové požadavky k začlenění se právě do nového prostředí. Michal zdůrazňuje týmovost a ochotu začlenit se do kolektivu, kterou by jednotlivec měl mít při vstupu do AČR. Armáda dle svých požadavků formuje nového vojáka. Voják se učí nové znalosti a dovednosti, se kterými se doposud nesetkal. V této fázi nastává vojenský dril a disciplína, seznámení se s kodexem etiky vojáka. Po ukončení vojenského výcviku je voják zařazen na vojenský útvar, v takovém případě je již připraven na převzetí nových povinností. Přechodovým rituálem se voják dostává do jiného životního formátu. Přechod od „civilu“ k „vojenské službě“ hraje výraznou roli během budování identity vojáka z povolání. Na základě přechodového rituálu vidíme, že informanti v souvislosti s prací v armádě prochází změnou. Cesta mladého nadšeného kluka, který vstoupil do AČR s jistým očekáváním, se během jednotlivých fází rituálů mění, voják v armádě „dospívá“ a dochází k internalizaci jistých hodnot, které ze zaměstnání dělají službu vlasti. Celý proces jedince formuje k obrazu „správného vojáka“.

Koncepce armády ovlivňuje identitu jednotlivce, zejména prostřednictvím etického kodexu vojáka. Voják si má být vědom svých občanských a vlasteneckých povinností. Je pochopitelné, že z podstaty existence AČR je nacionalismus jednou ze základních doktrín spojených s prací v této instituci. Projevuje se to na mých informantech? Voják z povolání má povinnost dodržovat kodex etiky vojáka, na jehož základě se buduje národní identita vojáka. Být vojákem z povolání znamená také ctít národní symboly a ideje. Voják skládá vojenskou přísahu, kde se zavazuje k tomu, že bude bránit svou zem proti napadení a je připraven pro obranu vlasti nasadit svůj život. Voják má zároveň služební povinnosti vůči státu. Prostřednictvím těchto principů u informantů dochází k internalizaci národních ideálů. Míra národní identity a atraktivita služby se zvyšuje zejména tím, když je voják nasazen k plnění úkolu a může tak plně dokázat své odhodlání sloužit vlasti. Symbol vlastenectví projevující se ve vojenských hodnotách silně ovlivňuje postoj jednotlivců k AČR. Být vlastencem se od vojáků v podstatě očekává, ostatní hodnoty má armáda vojáka naučit. Problematika vyšších hodnot v kontextu vnímání služby vlasti je také závislá na věku a hodnosti vojáků. V důsledku toho, že armáda není aktivována k boji, vojáci nemají možnost své potenciální vlastenectví tolik projevit. Národní hrdost voják často sdílí zejména v okamžiku, kdy je přesvědčen, že jeho role má vyšší význam.

4. Závěr

Téma motivace sloužit vlasti jsem díky svému teoreticko– metodologickému zaměření mohla zpracovat hned v několika rovinách. Na základě terénního výzkumu jsem získala data, zejména z polostrukturovaných neformálních rozhovorů, která jsem aplikovala na tři specifické teoretické přístupy. Skrze přechodový rituál, symboliku vlastenectví a Goffmanovu teorii jsem se snažila odpovědět na své pomocné otázky k výzkumu, jež sloužily jako nástroj pro mou výzkumnou otázku, zda je služba v armádě pouze zaměstnání nebo je to služba spojená s ideály.

Voják z povolání prochází určitým procesem, na jehož základě je budována jeho identita. Přechod „z civilu“ k vojenské službě není snadný, voják přechází z „normality“ do „jiného stavu“. Vojenské prostředí si žádá disciplínu a respekt, tomu se voják musí podřídít a přijmout daná pravidla. Voják je do určité míry „tabula rasa“ a úkolem armády je vychovat „správného vojáka“. Na tomto základě voják přijímá hodnoty a ideje, které v něm vyvolávají vlastenecké hodnoty. Není tomu tak u každého vojáka z povolání, s tím souvisí vliv motivace sloužit vlasti.

Z výzkumu lze vyzorovat, že informanti sdílí vlastenecké hodnoty, jsou hrdí na své povolání a tyto postoje zvyšují hodnotu služby. Ovšem je zde řada dalších faktorů, které motivaci k službě vlasti ovlivňují. Jeden z klíčových faktorů je samozřejmě finanční ohodnocení. Peníze, které armáda nabízí, jsou důležitou motivací při rozhodování o vstupu do AČR. V podstatě se jedná o jednu ze zaručených jistot v armádě. Stabilní zaměstnání a finanční jistota. Rizika zaměstnání vojáka z povolání jsou diskutabilní. Informanti se mnou sdíleli pár takových nedostatků, které jsou právě pro armádu charakteristické. Jedná se například o službu na útvaru, který je daleko od jejich domova, mizivá šance účasti na zahraniční misi, intenzivní vojenská cvičení, zklamání z „nefunkčnosti“ armády – zastaralé zvyky, modernizace v nedohlednu.

Co obnáší role vojáka je patrné z kodexu etiky vojáka, který jeho roli buduje. Voják z povolání má služební povinnosti vůči státu. V případě, že voják bude povolán k plnění mise, dostává tak odpovědnost a očekává se od něho, že si je vědom svých povinností. Pro informanty je právě účast na zahraniční misi důležitá ve smyslu, že získají zkušenosti z reálného dění, nikoli z klasických cvičení, kde se „jenom cvičí“. Být na misi pro ně znamená něco dokázat, být pravým vojákem.

Tato práce přináší náhled do role vojáka z povolání, v rámci toho, jak hraje svou roli během zaměstnání a v soukromém životě. Na základě mého pozorování jsem získala data, která mi umožnila takovou perspektivu získat. Pro mé účely získaná data byla dobře aplikovatelná na

zvolený výběr teoretických přístupů. Ovšem úskalí lze spatřit v tom, že se jednalo pouze o krátkodobý výzkum a pro kvalitnější analýzu by bylo vhodnější provádět pozorování v delším časovém úseku a setkávat se s informanty vícekrát, například střídání sociálních rolí by bylo mnohem výraznější. Tím, že jsem svůj výzkum zaměřila pouze na vojáky z jednoho vojenského útvaru, mohou být získaná data zkreslenější, a to kvůli specifickému zaměření. Dá se předpokládat, že existují rozdíly mezi vojáky napříč útvary. I přes to práce poskytuje hodnotnou analýzu vojáka z povolání, a tím umožňuje lépe porozumět zkoumanou profesi. Na toto téma lze dále navázat z různé perspektivy. Nyní vím, že kdybych výzkum realizovala o pár měsíců později, získaná data by mohla být zajímavější.

Vzhledem k tomu, že můj výzkum probíhal od podzimu roku 2021 do února roku 2022, jsem získala data, která jsou relevantní pro období před válkou na Ukrajině. Jsem si vědoma toho, že tato nová situace vyvolala hned několik reakcí, které by jistě ovlivnily postoje mých informantů. Armáda získává větší pozornost nejen v politickém prostředí, ale i u občanů. AČR tak urychlila modernizaci techniky, navýšil se zájem o vstup do Armády České republiky. Situace na Ukrajině přináší poměrně zásadní proměnu v profesi vojáka, důraz na vojenský dril a hodnoty bude znatelně vyšší. V této chvíli členské země NATO podporují Ukrajinu dodáváním výzbroje a výstroje, je však otázkou, jak se konflikt bude vyvíjet a do jak velké míry budou naši vojáci nasazeni v této operaci.

Na závěr bych chtěla poděkovat všem informantům, kteří mi umožnili nahlédnout do jejich vojenských životů. V rámci sběru dat individuálním a skupinovým rozhovorem, jsem získala perspektivu jednotlivých informantů. Zkoumaná role vojáka, která je formována životními zkušenostmi zobrazuje vojáka, jako někoho, kdo by se měl chovat dle slov vojenské přísahy, podle informantů je důležité sdílet lidský přístup, nebýt úplně „zkažený gumárnou“. Koncepce armády je založená na takovém modelu, který bude zajišťovat obranu státu a vojáci jsou tak prostředkem k jeho nasazení. „My se na tu obranu vlasti připravujeme, tak jsme přísahli, a tak to děláme“ (Martin 7. 12. 2021).

Seznam literatury

14plogp.army.cz 2022. *14. pluk logistické podpory „Plukovníka in memoriam Alfréda Bartoše“*. Dostupné z: <https://14plogp.army.cz/14-pluk-logisticke-podpory-plukovnika-memori-am-alfreda-bartose-0> [9. 2. 2022].

Aktuálně.cz 2018. *Vojáků je víc, armáda má ale nový problém. Mladí se neumí ani koupat v rybníku, varuje generál Opata*. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/vojaku-je-vic-armada-ma-ale-novy-problem-mladi-se-neumi-ani/r~9189ffe46b0511e88923ac1f6b220ee8/> [2. 3. 2021].

CASA 2020. *Etické směrnice české asociace pro sociální antropologii*. Dostupné z: http://www.casaonline.cz/?page_id=9 [5. 3. 2022].

Ct24.ceskatelevize.cz 2020. *Zájem o vstup do armády se letos zvýšil o třetinu. Za koronavirové krize přišlo přes tři a půl tisíce žádostí*. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/3145179-zajem-o-vstup-do-armady-se-letos-zvysil-o-tretinu-za-koronavirove-krize-prislo-pres> [7. 3. 2022].

Ct24.ceskatelevize.cz 2021. *Lidé přijali klišé, že jsme národ zbabělců, Švejků a kolaborantů, miní vojenský historik Stehlik*. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/specialy/100-let-svejka/3272516-lide-prijali-klise-ze-jsme-narod-zbabelcu-svejku-a-kolaborantu-mini> [4. 3. 2022].

Ct24.ceskatelevize.cz 2022. *O aktivní zálohy je až desetkrát vyšší zájem*. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/3455118-cesi-se-hlasi-po-utoku-na-ukrajinu-do-armady-o-aktivni-zalohy-ma-zajem-az-desetkrat> [7. 3. 2022].

Červinková, H. 2006. *Playing Soldiers in Bohemia: An ethnography of NATO membership*. Praha: Set Out.

Červinková, H. 2009. The phantom of the Good Soldier Švejk in the Czech Army Accession to NATO (2001–2002), *International Journal of Politics, Culture, and Society* 22: 359–371. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/25621930> [7. 3. 2022].

Česko. Zákon č. 221 ze dne 14. září 1999 o vojácích z povolání, in *Zákony pro lidi.cz*. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-221/zneni-20210701> [7. 3. 2022].

- Doron, S. 2013. Changing Identities Through Rituals: Newcomers to and Defectors from Ultra-Orthodox Judaism, *Journal of Ritual Studies* 2: 27 13-32. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/44368893> [15. 3. 2021].
- Faltýnek, D. 2015. *Příručka vojáka ČR*. Vyškov: Centrum doktrín VeV – VA Vyškov.
- Frišová, P. 2010. Potenciál reflexe ve vyučování, *Metodický portál*. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/s/Z/8331/POTENCIAL-REFLEXE-VE-VYUCOVANI.html> [24. 3. 2022].
- Gajda, R., J. Karlík 1927. *Válka a my: Válka a národ. Národ a armáda*. Praha: Nákladem vlastním. Dostupné z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:b84af310-3126-11eb-9146-005056825209> [20. 3. 2022].
- Gellner, E. 2003. *Nacionalismus*. Praha: CDK.
- Gennep, van A. 2018. *Přechodové rituály: systematické studium rituálů*. Praha: Portál.
- Goffman, E. 1999. *Všichni hrajeme divadlo: Sebe prezentace v každodenním životě*. Praha: Nakladatelství Studia Ypsilon.
- Hendl, J. 2008. *Kvalitativní výzkum. Základní teorie, metody a aplikace*. Praha: Portál.
- Heřmanský, M. 2019. Zúčastněné pozorování, in H. Novotná, O. Špaček, M. Šťovičková Jantulová (eds.), *Metody výzkumu ve společenských vědách*, 353-390. Praha: FHS UK.
- Holý, L. 2010. *Malý český člověk a skvělý český národ*. Praha: SLON.
- Kilias, J. 2009. Válka, armáda, stát a národ: byrokracie, disciplína, nacionalismus. *Historická sociologie* 1: 45–64. Dostupné z: <https://historicalsociology.cuni.cz/HS-32-version1-4kilias.pdf> [10. 1. 2022].
- Marek, M., J. Procházka, J. Kosecová 2019. Příprava velitelů pro strategickou úroveň řízení obrany, *Vojenské rozhledy* 2: 28. Dostupné z: <https://www.vojenskerozhledy.cz/kategorie-clanku/vzdelavani-a-vycvik/priprava-velitelu-pro-strategickou-uroven> [2. 3. 2021].
- Nakonečný, M. 1996. *Motivace lidského chování*. Praha: Academia.
- Novotná, H., O. Špaček, M. Šťovičková Jantulová 2019. *Metody výzkumu ve společenských vědách*. Praha: FHS UK.

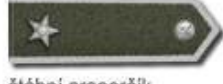

- Plecitá – Vlachová, K. 2011. Česká národní identita – jak si stojíme v evropském srovnání?, *Přítomnost* 3: 1-99. Dostupné z: https://pritomnost.cz/archiv/cz/2011/2011_3.pdf [17. 3. 2022].
- Reichel, J. 2009. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada.
- Respekt.cz 2021. *Génus, nebo blb? I sto let po svém prvním vydání zůstává Haškův Švejk tajemným hrdinou*. Dostupné z: <https://www.respekt.cz/tydenik/2021/9/genius-nebo-blb?gift=dx77wj4bjd> [4. 3. 2022].
- Smolík, J. 2010. Armáda České republiky a extremistická symbolika – kontext a konsekvence, *Obrana a strategie* 1: 101-107. Dostupné z: <https://www.obranaastrategie.cz/cs/aktualni-cislo-1-2010/volna-tribuna/armada-ceske-republiky-a-extremisticka-symbolika-kontext-a-konsekvence.html> [20. 3. 2022].
- Soukup, M. 2014. *Terénní výzkum v sociální a kulturní antropologii*. Praha: Karolinum.
- Staněk, A. 2011. Česká identita dnes: A pomůže výchova k občanství nebo výchova k národní hrdosti, *Přítomnost* 3: 1-99. Dostupné z: https://pritomnost.cz/archiv/cz/2011/2011_3.pdf [17. 3. 2022].
- Toušek, L. 2012. Pravděpodobnostní a nepravděpodobnostní výběr, in T. Hirt, *Vybrané kapitoly z aplikované sociální antropologie*, 58-59. Plzeň: ZČU.
- Turner, V. W. 2004. *Průběh rituálu*. Brno: Computer Press.
- Vets. cz 2014. *Plukovník in memoriam Alfréd Bartoš*. Dostupné z: <https://www.vets.cz/vpm/alfred-bartos-211/> [4. 3. 2022].
- Vlachová, K., B. Řeháková 2004. *Národ, národní identita a národní hrdost v Evropě*. Sociologický časopis 40:4. Dostupné z: <https://www.soc.cas.cz/publikace/narod-narodni-identita-narodni-hrdost-v-evrope> [17. 4. 2021].
- Vraštil, M. 2005. Victor Witter Turner: Průběh rituálu, *Antropowebzin* 1: 84–98. Dostupné z: <http://www.antropoweb.cz/cs/victor-witter-turner-prubeh-ritualu> [26. 3. 2021].
- Zandlová, M. 2019. Rozhovor, in H. Novotná, O. Špaček, M. Šťovíčková Jantulová (eds.), *Metody výzkumu ve společenských vědách*, 315–352. Praha: FHS UK.

Seznam příloh

Příloha č. 1 Vojenské hodnosti AČR	44
Příloha č. 2 Přepis individuálního rozhovoru s informantem Martinem.....	45
Příloha č. 3 Přepis individuálního rozhovoru s informantem Honzou.....	53

Příloha č. 1 Vojenské hodnosti AČR²

Hodnostní označení na služebních a vycházkových stejnokrojích 97

mužstvo	poddůstojníci	praporčíci	nižší důstojníci	generálové
 vojín	 desátník	 rotmistr	 poručík	 brigádní generál
 svobodník	 četař	 nadrotmistr	 nadporučík	 generálmajor
	 rotný	 praporčík	 kapitán	 generálporučík
		 nadpraporčík	vyšší důstojníci	 armádní generál
		 štábní praporčík	 major	
			 podplukovník	
			 plukovník	

Hodnosti informantů

četař - Honza
rotmistr - Kuba
poručík - Adam, Petr
nadporučík - Martin, Michal

² Zdroj: Klusoň, D. 2022. *Hodnosti*. Dostupné z: <https://sites.google.com/a/voss-na.cz/cody04/moje-prace/armycr/hodnosti> [29. 3. 2022].

Příloha č. 2 Přepis individuálního rozhovoru s informantem Martinem

Hodnost: nadporučík

Funkce: zástupce velitele roty

Datum: 7. 12. 2021

Místo: Café Bajer, Pardubice

Vzhledem k citlivosti dat jde o eticky cenzurovanou verzi rozhovoru.

Nelituješ rozhodnutí, že jsi studoval UNOB?

Jestli toho nelituju? Občas jo. Už skrz to, že jsem v Pardubicích, že mě poslali 250 kilometrů od domova. Nemám volnost pohybu. Kdybych byl doktorem, tak mám šanci se dostat blízko k domovu. To je teďka to, co mě trápí. Ale ve finále asi ne, teda když pomínu toto mínus, tak mi to asi vlastně nevádí.

A studium tě bavilo?

Ježišmarja koho baví ekonomie, nebavilo mě to, bylo to hrozný. Dokud byla ekonomie, management, tak to mě nebavilo. To, co mě motivovalo byla ta vojenská část. Kluci jsou takový. Od malička jsme si hráli na vojáky a teď já to jako dělám. Měli jsme vojenskou historii, taktiku, a to je všechno strašně zajímavý. Takže to mě bavilo asi sedmdesát procent. Já jsem si tu školu užil, pro mě to bylo jednoduchý.

Jak to vzali doma?

Tam ten impuls byl od rodičů, od mamky. Tam nebylo co řešit. Mám dva mladší sourozence, ale nemyslím si, že bych byl pro ně nějaký vzor. [...]. Když jsem byl v Brně, tak jsem byl každé víkend doma u rodičů. Teďka když se tam dostanu jednou za měsíc, je to takový nárazový.

Bylo těžký se rozhodnout pro Pardubice?

V tom je můj teď největší osobní problém, přemejšším jestli má smysl si tady koupit barák. Byť jsem šel do Pardubic, že tady strávím celou kariéru, tak nevím, jestli se ještě nepřesunu někam blíž na Moravu, jako pracovně.

Jak to máš se svou snoubenkou?

Je tady. Je mladší než já. Loni dostudovala a přestěhovala se za mnou. Já už jsem tady rok byl. Teď jsem tady třetí rok. [...]. Byť je to moje snoubenka, známe se x let, tak si myslím, že tomu úplně nerozumí. Já si nemůžu říct, tak jo, napíšu výpověď, za tři měsíce končím a jdu jinam, jak je to v civilu. To je proces na dlouho, a když budu chtít, tak se mi to nemusí povíat. Oni mi řeknou jo my vás pustíme, ale půjdete do Tábora.

Já jsem sem šel s tím, že tady můžu strávit celou kariéru. Kdybych si vybral jiné útvar než Pardubice, tak bych tam byl deset let a pak se musíš přesunout, ideálně na druhé konci republiky. Takže v Pardubicích a na pár dalších útvarech může důstojník strávit 40 let kariéry, aniž by musel odejít. Už jsem šel s tím, že tady zakořením, jestli to byla dobrá volba to se uvidí.

Jakou funkci tedy máš ve své hodnosti nadporučíka?

Já jsem zástupce velitele roty. Mám pod sebou asi kolem devadesáti lidí. Ve škole seš třeba jako vedoucí katedry, máš pod sebou ty učitele, a to já má pod sebou velitele čet a pak mají pod sebou studenty. To je taková ta pyramida a já jsem tam na vrcholu. Zástupce vedoucího katedry, třeba tak.

Dokud jsem byl velitel čty, tak máš pod sebou těch třicet lidí a ty znáš jménem všechny, znáš ten jejich temnej příběh, znáš jejich bolístky. Já teď už ze své pozice znám jenom ty čtyři velitele čet, jádro, tu páteř ty roty. Se zbytkem se neznám. Já jsem v kontaktu se svým velitelem, sdílíme spolu kancelář a s velitelama čet, pak je tam vedoucí praporčík, technik roty... Já jsem tam od toho abych předával informace o splnění úkolu vejš, po nich jenom požaduju, aby mi nahlásili splnění úkolu, jak oni si to udělaj mě nezajímá, já jenom potřebuju vědět, že je to hotový.

[...] mám tam jednoho kluka, co přišel z civilu je důstojník, teď je velitel čty. Je na něm dost vidět, že byl v civilu, že pracuje na sebe. Ale v armádě to není tak, že když něco uděláš dobře tak pochválí tebe, a že když něco posereš, tak dostane za uši jenom jeden. V armádě je ta kolektivní vina, kolektivní úspěch, tam neexistuje ten jednotlivec. Těžko se to dá naučit, je

potřeba se to nějak přeučit. Je to hrozně šikovnej kluk, ale jakmile je nějaká práce, tak hraje na sebe, hraje svoji hru [...].

Jak se hledí na vojenskou zdvořilost?

Je to rota od roty. Tam kde slouží kluci, tak je to dost uvolněný z mýho pohledu, ty lidi tam tu vojenskou zdvořilost moc neřešej. [...] ten poslední pes kterej tam byl, tak odešel, ten kterej po tom šlapal. Ono je to taky o tom, jak si to jako velitel nastavíš. Z mýho pohledu je nelogický nezačít si s těma lidma tykat, jako s těma mýma podřízenýma, co jsem měl jako velitel čty. Protože po nich chceš blbiny od zametení po vynesení koše, a jako nevydobiješ si to tím, že ti budou vykat a že ti salutujou [...] Ted' na rotě, kde jsem, s jinejma lidma, tak mi všichni salutujou, všichni mi vykaj, když někomu chci polevit, tak mu polevim [...]. Ne já jsem asi zkaženej trošku, tím vojenstvím, tou gumárnou. Nebyl jsem na tý škole pět let jak idiot, aby mi támhle nějakej poslední deátník řekl zdar vole. To jako promiň.

Jaký to je být mladej velitel mezi vojákama?

Z toho jsem taky měl největší hrůzu, když jsem tam šel. Tady nějakej šestadvacetiletý capart bude padesátníkům říkat běž tamhle něco to... Ten respekt si mám u těch lidí získat svou prací a ne tím, že jim budu rozdávat úkoly. [...]. Ty cesty k tomu respektu jsou asi různý, já chci ten přirozenej respekt. [...].

Má voják projít hodnostmi od úplného začátku?

Na nás jako na studenty unobu se nehledí nějak s respektem, na nás je těžkej despekt u běžnejch vojáků. Protože to jsou unobáci, to jsou [...], ti si tam pět let něco studovali, vůbec neví, co je armáda. Realita. My tam přijdem a fakt nic nevíme, nás ta tý škole učili management, leadership, vojenskou historii... Já mám administrativní práci [...]. Na moji pozici by ti stačil kurz excellu. Jde o to, že vyřizuješ telefonáty, vyřizuješ věci, co po tobě někdo chce, ale většina z toho jsou tabulky. [...]. Jako zjednodušeně, něco se plánuje, něco se chystá. Já jsem tam od toho, abych plánoval zaměstnání, vytvářím rozvrhy pro ty svý vojáky. Den na jednotce je stejnej jako ve škole. První hodinu je tělocvik, druhou hodinu je logistická, třetí hodinu... jedou se různý zaměstnání. Ted' mám připravenej první kvartál roku a na konci pak mám práci vyhodnotit.

Máme tam taky vojáky, co si dodělali vysokou školu, na základních funkcí. Nemusej se starat. Je to úplně stejný jako lidi v civilu, pracujou na sebe, je nic nezajímá. Když dodělají vysokou školu, tak si myslí, že automaticky dostanou důstojnický místo, ale u nás na rotě to takhle dělat

nechceme. Není s tím dobrá zkušenost. Víš, když ten voják ze svobodníka, desátníka, četaře, z úplný nuly v uvozovkách vyskočí najednou na funkci, kdy má moc nad ostatníma lidma. Takový lidi se rychle kazej, nemají brzdu, stopku, kdy už je to jako dost a stačilo toho Vyškova, jako takový tý gumárny. Dáme jim malý velitelský funkce, velitele družstva třeba, tam se oťuká.

Můj [...] dodělal vysokou školu, byl tam od základní funkce, teď je kapitán a je to parádní chlap, s lidma vychází, došel k tomu. Taky říkal, že byl kretén, dali mu důstojníka o on [...]. Asi tě to začne ovládat, musíš s tím bojovat. Ale musíš chtít s tím bojovat, když to necháš plynout, tak za chvílku je z tebe idiot.

Když někdo přijde z civilu, tak pracuje na sebe. Musíš mít tu přirozenou stopku, kterou si myslím, že získáš tím, že jsi na základní funkci, projdeš si to od začátku. A zároveň strávíš nějaký čas v armádě. Když tam je ten člověk osm měsíců i s cestou, tak ten osmej měsíc už v tý kanceláři spí, protože je mu to úplně jedno, on nemusí dělat, když to za něho udělají druzí.

Jsou v armádě rozdíl?

Ty rozdíl tam určitě jsou, vidíš tam ty lidi, co se vezou na vlně, který tam jsou proto, aby jim přišly ty své peníze. Je tam člověk, co tam slouží dvacet let a to vojenství, nadšení do práce mu nic neříká. Neříkalo mu nic už od začátku. Šel tam za tím, že dostane své peníze, v půl čtvrtý oblíkne civil a jde si za svým. Na jednu stranu jsou tam lidi, který tu práci milujou. Já takovej nejsou, to je zas opačnej extrém. Mě ta práce baví, já ji dělám strašně rád, už proto, že ti lidi tam jsou skvělí. Ti vojáci, byť jsou to blázni a jsou divní, tak svým způsobem jsou super. To nikde jinde nemáš, v žádný firmě... Jsou tam lidi, co jdou do práce v pět a jsou tam do šesti, protože je to baví a chtějí to mít vše v klidu. [...]. Ale jsou tam vyloženě lidi, co jsou ochotný za tu vlast položit život. Tak jak se přísahá, tak to tak skutečně berou. Na [...] vím tak o třech, jako že jsou stoprocentně vojáci, že se pro to narodili.

Jsou lidi, co choděj s nevyčištěnejma botama, ve votrhanejch maskáčích. Jo takový ty vojenský základy, že máš bejt oholená, holky maj vlasy v drdolu. Tady ty absolutní základy, tak ti vojáci, co to maj u [...], tak to prostě nedělaj. Dostávaj za to sice céres, ale je jim to je jedno, druhej den mají stejně špinavý boty. Ale ti srdcaři, každý zaměstnání žerou, když je taktika tak oni válče. Jsou to ty lidi, co se hlásí na mise, do nemocnic... Je to vidět na těch lidech, ale v civilu jsou jiný, není to úplně člověk, se kterým bys šla na pivo. [...]. Je to i o tom, jak se oblíkaj, on je ochotnej utratit půlku své výplaty za to, aby si nechal přešít maskáče, to stojí třeba dva litry. Nebo si koupí termo, který stojí čtyry litry, jenom proto, aby mu bylo dobře na tom výcviku.

Já si dovolím tvrdit, že jsem normální, ale moje drahá snoubenka už mi i říkala, že je to na mě vidět. Ale myslím si, že je to normální, každá práce je na tom člověku poznat. Jako takhle nemám komínky ve skříni, až takhle to doma nežeru, nejsem třeba pořádný, já jsem hroznej bordelář. Ale když jdeme s klukama na pivo, tak se stejně bavíme o práci.

Jak se dala vaše parta dohromady?

Byli jsme spolu na rotě v první řadě. Já s Petrem jsme spolu studovali. Michal je jen o dva roky starší než já. Největší spojovač je to, že jsme všichni podobně starý, stejná věkovka, jo, asi bych se neskamarádil úplně s padesátníkem. S Michalem se bavím, kdy půjdeme zase cvičit, s Petrem, kdy půjdem na dýmku nebo si zahrát plejstejšna, víš takový ty pro nás aktuální témata.

V té práci je to potřeba trochu oddělit. Hierarchie pořád funguje. Kuba jako velitel družstva nemůže říct Michalovi, že mu na to sere. Může si to myslet, po zaměstnání mu to může říct. Ale práce se částečně odděluje. Ono je pěkný že v civilních firmách se dělají teambuildingy, jdete se ožrat někam do sklípku, je ti jedno s kým. Ale tady na cvičení je vás třicet, spíte v jedný díře, v mrazu, je to takový lepší, víc tě to stmelí.

Děláme si naschvály a pak se tomu chechtáme navzájem [...]. Jdeme na pivo, je to supr. Ale jsou momenty, kdy to někdy bývá vostrý, jsme ale splachovací. My si jdeme sednout, všechno si řeknem a úplně v klidu“

To jde udržet v takové situaci vážná tvář?

Ale jako tu vážnou tvář si jako udržíš , když je to potřeba, když si to situace žádá.

Můžeš se znát se svým instruktorem sebelíp, tak se mu nezačneš smát do ksichtu, když na tebe začne hulákat, už skrz to, že potřebuješ, aby měl nějaký svůj respekt. A hlavně v běžným pracovním životě to nefunguje tak, jako to bylo ve Vyškově. Není možný, aby tě tvůj nadřízenej tepal před tvou jednotkou, to se nesmí, nebo nedoporučuje se to, už proto, že ztrácíš respekt u svých kolegů, to není dobrý a ty lidi se proto pak hroutěj, lidi ho pak začnou šikanovat, to už jsou zase extrémny, [...]. Když já chci někoho ztepat, pozvu si ho, tak mu řeknu zavři za sebou dveře, a on pochopí, že v tu chvíli to asi není sranda. Funguje práce s otevřenejma dveřma, princip správnýho lídra, mít dveře otevřené, když se zavřou dveře tak je něco v nepořádku. Já mu řeknu, co si myslím, a buď to přijme nebo ne.

Jsou věci, co se dají řešit individuálně. Jsou věci kázeňskýho typu, že je neustrojenej. První, co udělám je, že si pozvu jeho nadřízenýho. Tomu to řeknu, ať si ho vyřeší. Když to nebude vyřešený, tak si pozvu znova toho velitele družstva. Není dobrý ty lidi tepat před jednotkou, to

nedělá dobrotu, už jsem to taky viděl a nefunguje to. [...]. Je potřeba tam zařadit ten lidskej přístup, ne úplně tam valit něco přes tu vojenskou hierarchii.

Jak vnímáš svou proměnu v armádě?

Jako každej kdo chce jít do armády, tak jsem nastoupil nadšenej, měl jsem představy neuvěřitelný. Protože v civilu prostě nevíš, jak ta armáda funguje. Vidíš americký filmy, jak tam střílí [...], tak si myslíš, že to budeš mít taky, že si vystřelíš z těch zbraní. Taky jsem tam šel s tím, že jsem chtěl být logista, že jsem tam nešel jako zabiják. Ale trochu tě to semele, když jsem byl v tom Vyškově, tak mě to na jednou strašně bavilo to válčení, běhání po poli, leštění louky. To byla strašná prdel, je to bomba ty výcviky. Ale jak jsem tam byl dýl, tak ti začne docházet, že no jo, ale když já tohle budu dělat, tak v pětatřiceti se můžu rozloučit s kolenama, jako výsadkářem můžeš bejt patnáct, dvacet let, to víc prostě nejde. Ale tahle proměna mi trvala tak dva a půl roku, jako kdy jsem chtěl zabíjet, to je přehnaný, ale takhle se to říká, že chceš bejt ten válečník. Po první noci, kdy jsem si myslel, že umrznu v mínus dvaceti v letním spacáku, tak jsem se rozhodl, že to dělat nechci. Jakmile si uvědomíš ty důsledky, který to má, jak jsou lidi vyhořelý. Nebo když přemýšlíš, že chceš jít do civilu. Tady nedostaneš dovolenou na třičtvrtě roku, ta armáda ti to neumožní.

Když seš vysoká hodnost, tak je vidět, žeš tý armádě obětovala život. [...]. Jak se to říká...Pracuju ve prospěch Armády České republiky, ne pracuju dle potřeb AČR. To znamená že oni mu řeknou, tak teď vás potřebujeme v Opavě a on bude plukovníkem v Opavě...

Jak to funguje, když tady máš všechno, žiješ tady a najednou tě pošlou jinam...

Řeknou ti, že k 1. 1. přecházíte, nazdar, tak se sbalte. Je to šílený no. [...] se třeba už nestěhuje. On prostě žije na ubytovně. To je skvělý, to je život bomba. Ale on tou kariérou žije, on to má už tak rozjetý, že už čeká na toho generála, takže ho posunou do Prahy. Útvary se svých lidí nezbavují, pokud tam chceš sloužit, tak tě nepošlou pryč. Jo, že by mi řekli, že můžu dělat zástupce velitele v Lipníku. Já jim můžu říct, že ne, že nechci. Pak už je otázka, zda mi to dají rozkazem nebo ne, pak s tím už nemůžu nic dělat.

Chceš jet na misi?

Ano. Ale chci jet dřív, než mi bude pětatřicet, potom jim už na to kašlu. Dokud nemám rodinu, dokud nemám závazky... jo snoubenka, manželka, půl roku to vydrží nebo nevydrží, taková je realita. Kdybych měl těhotnou manželku, tak jim ohnu loket a na misi nepojedu, nikdy. Proč

bych to měl dělat, já nepřijdu o dětství svýho prcka. Jako to je asi hlavní tahoun, co mě zastaví. Já bych jel hned, ne kvůli tý službě vlasti, to ani v civilu neukecáš, že jedeš na misi, že sloužíš vlasti. Jako třičtvrtě milionu za půl roku, jo je to sice opruz, seš půl roku někde zavřená, nikdo se ti nedovolá, je to prostě na hovno. Láká mě ta zkušenost, extrémně. Máš tu akční zkušenost, ta vypadá na vojenským životopisu hezky. Každá mise má něco do sebe.

To se říká, že armáda je nejlepší cestovka, s tou se dostaneš všude když chceš.

[...]

Jak se připravujete na obranu?

My se na tu obranu vlasti připravujeme, tak jsme přísáhli, a tak to děláme.

Jakmile jednotka není schopná plnit úkoly, tak je nefunkční. Kdyby se úkoly neplnily, tak se může stát, že se armáda zruší, protože nemá smysl. My musíme bejt 24 hodin, sedm dní v týdnu připraveni na to, plnit jakýkoliv úkoly. A na to se připravujeme každé den.

Jak podle tebe vypadá správný voják?

Správněj voják by měl mít pár důležitých vlastností. Musí bejt rozhodnej, nerozhodnost je největší metla vojenství. Musí bejt přímej, rovnej, jako jak to říct...mít nějakou sebereflexi, ta je strašně důležitá. Ale na jednu stranu mít zdravěj drive, byť je to často monotónní, ale aby ho ta práce bavila, naplňovala, je potřeba tam to nadšení mít. Jo musí to bejt sportovec, nesportovci v armádě jako pardon... Přemejšlím nad těma chrakterovejma vlastnostma, fyzicky může vypadat, jak chce. Představuji si vojáka jako z Jarheada, vyholená hlava, dokonale voholej, urostlej chlap, v tý padnoucí uniformě.

Bojíš se něčeho?

Já se bojím, že zklamou svý podřízený, nejsem si jistěj jestli to spousta lidí cejtí jako já. Ale já si o sobě dovedu tvrdit, že jsem empatickej [...]. Nejsem rád, když jsou ze mě zklamaný nebo mě nemaj rádi. Neřekl bych, že mě to úplně trápí, ale netěší mě to, když mě nemaj rádi. Já chci pracovat pro lidi, dělám pro to všechno, pak by mě mrzelo, kdyby to nebylo vidět [...].

Jak to vnímá tvoje snoubenka, když jedeš třeba na cvičení?

Já nevím. Máš přítele?... Každopádně, když jste spolu budete každé den, dvacet čtyři hodin denně, tak si začnete lízt na nervy, tak týden pauza je úplně skvělá. Jako já ji nevidím do hlavy, chvíli si to užívá, přerovná mi skříň, uklidí, koupí nějakou novou kytku, protože to nenávidím,

tak abych to neviděl. Ale pak je to asi normální, že se ji stejská. Ona ví, že je to moje práce, my jsme se poznali, než jsem šel do armády, jsme spolu už [...], myslím si, že mě přijala takovýho. Shodou náhod jsme se bavili nedávno o misi, tak mi řekla, že nechce abych jel. Jako já taky nechcu jet. Jo jako ty důvody, co jsem ti řekl, jsou sice krásný, zkušenost skvělá, bude to vypadat v životopise, ale půl roku nebudem spolu, je to prostě na hovno, je to dlouho.

Co děláš po práci?

Běžně po práci si sbalím věci a jdu cvičit. Jsem [...] v posilovně, přijdu domů začnu vařit, připravím večeři, připravím svačinu, namelu kafe a pak se věnuju ženě. [...]. Ona končí ve [...], takže když já přijdu, tak ona už je doma a pak mě mrzí ji tam samotnou nechat. Nejsem maniak, že bych musel bejt v posilovně každej den, jezdíme na výlety, nebo jedem za rodičema.

Příloha č. 3 Přepis individuálního rozhovoru s informantem Honzou

Hodnost: četař

Funkce: starší skladník (zástupce výkonného praporčíka)

Datum: 8. 2. 2022

Místo: Café Bajer, Pardubice

Vzhledem k citlivosti dat jde o eticky cenzurovanou verzi rozhovoru.

Proč jsi vstoupil do armády?

Po škole, na gymplu, jsem nevěděl co dál, musel jsem na vejšku, tak jsem šel na Univerzitu Obrany. To se nabízelo takový nejschůdnější, hlavně i finančně tenkrát. Pak mě to docela chytlo, začal jsem být celkem i vlastenec. Je to asi sedmdesát procent vlastenectví a třicet procent peníze a jistota.

Co je pro tebe to vlastenectví znamená?

To, že jsem hrdej na to, že jsem Čech, mám rád tenhle národ, kulturu a nedovedu si představit, že bych ji hanil. A bejt v armádě je dobrej důkaz, nebo jak to dokázat. Tím, že nosím na rameni vlajku že jo. Že prostě budu hájit zájmy vlasti, a ne cizího státu, teda od doby, co jsme v členství NATO, tak to nebude tak lehký. Když bude republika v průseru, tak já ji budu pomáhat. Nejsem dost chytřej na to, abych byl třeba politik i když ti většinou nepomáhaj...[...].

Práce tě naplňuje, baví, zároveň tě ta práce oddaluje od domova, jak to zvládáš?

Blbě, proto se snažím dostat ven, blíž k domovu, což není aktuálně možný. To je jako jediná překážka, která mně v tom vadí, jinak v tom nevidím problém. Spousta lidí do práce dojíždí. V Pardubicích je málo lidí a přednost má naplnění jiných útvarů, jako třeba Chrudim a Rakovník, a proto od nás nepouštěj, protože vědí, že k nám dlouhou dobu nikdo nepřijde. Už jsem si na to zvykl za ty roky, vím, že s tím nic neudělám. Do budoucna vím, že kdybych se nedostal blíž k domovu, tak půjdu z armády pryč, protože jsem spíš rodinnej než kariérní typ.

Ta rodina je pak pro mě přednější než nějaký vlastenectví. Úzce to spolu souvisí. Dokud nemám závazky, tak jsem tady. Třeba to jednou vyjde a budu blíž k domovu.

Co tě na tom teda baví?

Aktuálně nic. Tak samozřejmě se mi líbí ta jednota, že vypadáme všichni stejně, uniformita. Je to občas záživný, občas je to pruda, ale to je tak všude. [...].

A co se ti líbí na tom, že vypadáte všichni stejně?

Nebejt hodností, tak nejsou žádný rozdíly mezi náma. Třeba na cvičení máme stejný oblečení, hodnosti jsou většinou zakrytý, tak jsme si rovni no [...].

Momentálně si doděláváš vysokou školu, má to souvislost s nějakým kariérním postupem?

No měl bych větší šanci dostat se blíž k domovu, tam, kam bych chtěl nejradši, tak tam by ten můj obor brali hodně. A kdyby mě i přesto nechtěli pustit, tak by mě ta škola pomohla si najít lepší místo v civilu, kdybych kvůli tomu musel skončit v armádě.

A nemrzí tě zpětně, že jsi nedodělal UNOB?

Určitě mrzí, lituju toho že jo, [...], ale s tím už nic neudělám.

Potom, když jsi studium ukončil, dali ti na výběr, kam půjdeš na útvar?

Nedali mi na výběr, řekl jsme jim, kam bych chtěl jít, tak já jsem jim řekl, kam bych chtěl. Oni mi řekli, že proto udělají všechno, abych se tam dostal, no pak mě poslali do Pardubic, že prostě řekli, podepište to tady nebo může přijít něco horšího. Tak jsem šel do Pardubic, na staršího řidiče, v té době jsem neměl pomalu ani řidičák.

Co pro tebe znamená kamarádství v armádě? Může fungovat skrze hierarchii?

Nevím, co k tomuhle říct. Jo určitě může fungovat, ale jakmile tam jde o něco vážnýho, tak to kamarádství musí jít stranou. Když všichni dělají, co mají, tak proč ne, že jo.

Je přátelství důležitý faktor v armádě?

Asi důležitý to určitě není, protože pořád je to zaměstnání a služba. Když tam nějaký přátelství nebude, tak stejně s tím člověkem musíš nějak fungovat, vycházet, když s ním pracuješ. Určitě to je jako bonus, ale když tam máš přátelství, tak pak těžko plníš ty vojenský úkoly. Má to pro a proti.

Jak na tebe působila přísaha?

Bylo to hodně silný, zase tam působila ta jednota, že jsme všichni stejně vypadali, všichni jsme řešili jednu jedinou věc, to bylo dobrý. Je to takový to první velký v životě vojáka. To není Vyškov, ale přísaha, to je pak vážný.

Jak vypadá podle tebe správný voják?

Pravej voják je ten co byl na misi. Voják, kterej se z ničeho neposere a jedná tak, jak má. Jedná tak, jak mu nařizuje vojenskej zákon a standarty. Jsem jen četař, tak nemůžu nic extra vymyslet.

Jak u vás na rotě funguje vojenský chování?

[...] je to hodně špatný. Spousta lidí na to zapomněli, nebo na to kašlou a mladí kluci to neuměj. Ale co se odborných věcí týče, tak jsme docela našlápnutý. [...]

Ale tak je to jeho součástí, tak proč to nefunguje?

Jako jo, ale dokud mu nešáhneš na prachy, tak on se nezmění. Měl by dělat to co má, ale častokrát třeba vojáka potkáš s rukama v kapse, což by neměl. Každěj má svoje svědomí. Když jdu někam veřejně, tak neexistuje, že bych si dal ruce do kapsy.

Vnímáš nějakou proměnu od prvotního vstupu k současnosti?

Mám to víc na háku teďka. Občas se mi něco nelíbí, občas na něco kašlu. Ale není to nic, co by ovlivňovalo můj výkon, moje vystupování. Na začátku jsem to bral vážně, hlavně jsem byl ze všeho hrozně vyjukanej, nevěděl jsem, co se může stát, když to nebude dodržený. Jako když jsem šel z civilu do Vyškova, tak to bylo úplně něco jinýho, tam člověka naučej.

Chceš jet na misi?

Mise je taková další meta. Ale spousta vojáků nemá šanci na ni dosáhnout, ty mise nejsou. Dokud nemám závazky, jsem mladej, tak jo. Pokud nejsem na misi, tak jsem nevoják. Když už jsem voják, tak bych měl být na misi. Hlavně dokud nemám děti. Je to pro mě posun. Něco jako – byl jsem na misi, něco jsem dokázal. Víš co, tam seš šest měsíců v kuse voják, neexistuje žádněj víkend nic. Radši bych jel někam do áčka, ale tam se už nejezdí a ze svý pozice nemám šanci tam jet.

V rámci tvé funkce jsi celkem v kontaktu se všemi hodnostmi, jak vnímáš hierarchii?

Když se někdo nechová jako [...], tak to respektuju, ale jsou [...], kterejm prostě jsem schopnej říct, že to dělat nebudu, když jdou s nějakou blbostí nebo se chovaj jako [...]. Ale většinou

vyšší hodnosti respektuju, protože ty lidi se tam dostali většinou právem, nemám s tím problém. Ty nižší hodnosti si často vyskakují, většinou s nima vycházím dobře, ale občas mě serou. Neposlouchaj a tak. Třeba když je to stejná hodnost, ale borec je starší než já, ale mají pracovat pro mě, já jim mám rozdávat úkoly a oni je nechcú plnit, tak tam je prostě něco špatně. Jim to nařídí velitel, aby mě poslouchali a když to nedělaj, tak to mě trochu sere, chápu, že jsou v armádě dýl nebo tak...

Jak se tohle pak řeší? ....To je podobný jako ve škole, on mě neposlouchá paní učitelko, takový bonzování....

Jako někomu řeknu hej v klidu, máš něco udělat a máš mě během toho poslouchat, jdu říct jeho veliteli, že mě neposlouchaj, v mé pozici jiný řešení prostě není. Já si nemůžu nad nima dupnout, já to musím řešit velitelskou cestou, která nad nima má páku. Je to trošku bonzování no, ale mně to nevadí, protože já potřebuju splnit svoji práci a bez toho to nejde.

Měl jsi na začátku nějaký očekávání od armády?

No, myslel jsem si, že to všechno bude fungovat, tak jak to má fungovat, ale spousta věcí bohužel funguje jinak.

Kdyby bylo něco, co bys mohl změnit, co by to bylo?

Třeba bych se snažil zredukovat papírování, tam je strašně moc papírů, co by šlo udělat elektronicky a zbytečně se tím lidi hltěj. Všechno je uspěchaný, všechno musí bejt desetkrát potvrzený, povolený, šlo by to všechno jednodušejc. Třeba vojenská technika by zasloužila celkovou obměnu.

Měl by každý voják začínat od nejnižší pozice? Je totiž možnost, že někdo dostane hned po výcviku vyšší hodnost a přeskočí ty nižší...

Asi by to bylo fajn, spousta lidí by si uvědomila, že tam dole to taky jako není prdel.

Máte nějaký ceremoniál k předávání nových hodností?

Záleží, jak vysoká hodnost to je. Když jsem dostal četaře, tak jsem druhej den přišel s jinou hodností na hrudi. Nic víc. To jsem si prostě musel sehnat ve výstrojáku. Možná na jiných jednotkách, ale dlouho jsem to nezažil, takže nevím.

[...]